

**Základní kurs
o františkánském
misionářském
charismatu**

**"Stvořil je jako muže
a ženu ..." -
františkánská
důrazná výzva**

Učební list 22

Impressum

Copyright a vydavatel originálu:

Internationales Leitungsteam des CCFMC
Druhé přepracované vydání podle návrhů
Mezinárodního kongresu CCFMC v Assisi 1994

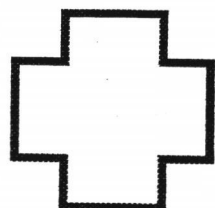
Překlad:

Ing. Eduard Mayer

Redakce, vydavatelství a copyright českého překladu:

Ing. Jiří Tůma - alverna,
Praha 6

Obsah

„Stvořil je jako muže a ženu ...“ františkánská důrazná výzva

Z pramenů

František a ženy

A. Úvod

B. Přehled

C. Informace

1. Sexismus

- 1.1 Mýtus sexuálních rolí
- 1.2 Mýtus podřízenosti ženy muži
- 1.3 Mýtus Evy, jako svůdkyně muže
- 1.4 Sexuální vykořisťování
- 1.5 Utlačování

2. Moderní ženské hnutí

- 2.1 Manifest Simony Beauvoirové o sexismu
- 2.2 Poznatky z rozboru sexismu

3. Sexismus a křesťanství

- 3.1. Křesťanský feminismus resp. sexismus v Církvi
- 3.2. Tvorba vědomí žen v Církvi
- 3.3. Výzva zprostředkovaná vystoupením teoložek
- 3.4. Strategie zacházení se sexismem v Církvi

4. Františkánská výzva

- 4.1 Volání po tom být si vzájemně sestrami a bratry
- 4.2 Rekonstrukce františkánských pramenů
- 4.3 Možnost vzájemného doplnění mezi muži a ženami
- 4.4 Znovuzřízení františkánských pramenů

5. Závěrečné poznámky

D. Cvičení

E. Použití

F. Literatura

František a ženy

František měl osobitý vztah k ženám. Na jedné straně byl podmíněn svou dobou. Ta viděla v ženě Evu, která je předurčená k tomu, aby Adama, muže, svedla a tudíž se jí měl vyhýbat. Na druhé straně měl František ke třem ženám přátelský vztah.

Jeho chování k ženám tedy nebylo bez rozporů. Zdá se, že teprve ke konci svého života získal onu vnitřní svobodu, která mu v jeho nemoci dovolila vyhledat blízkost Kláry a jejích sester (podle 3 C 37nn).

Byla zde Klára, zakladatelka klarisek; nazýval ji křesťankou (= Christiana), neboť mu představovala křesťanskou ženu.

Byla zde Praxedis, žena z Říma, která u něho hledala radu a orientaci, - jí přidělil opuštěné místo, kde mohla činit pokání a mít přitom svým způsobem podíl na jeho životě (Život v následování Ježíše = třetí řád).

A byla zde konečně Jakoba de Settesole, šlechtična z Říma, kterou často navštěvoval a pochutnával si na jejím mandlovém pečivu. František si ji vyžádal včetně toho pečiva ke svému smrtelnému loži a nazval ji „bratr“, pro kterého klauzurní nařízení mají pozbýt platnosti.

Sítě solidarity

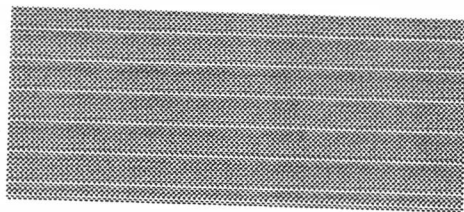
Po tom, co jsme se v minulých učebních listech setkali s různými formami útlaku a vykořisťování, zabývá se tento učební list problémem „sexismu“, tzn. předsudky a diskriminací, které ženy díky své sexuální příslušnosti zakoušejí a s tím souvisejícími otázkami a perspektivami. Věnuje se tajemství lidské různosti a nespravedlivým strukturám, pod kterými musí ženy trpět pouze proto, že jsou ženy.

Jako františkáni máme společnou povinnost obracet se - jako Ježíš - ke každému, kdo volá po spravedlnosti a soucitu. Musíme nově promyslet přednostní možnosti pro chudé a bezmocné, neboť velká část chudých a bezmocných naší země jsou ženy a děti. Měli bychom se snažit vidět a snažit se pochopit svět z jejich hlediska. Dějiny byly z velké části psány muži pro muže. Proto nemůže překvapit, že tragické zkušenosti sexismu nebyly brány v úvahu. Zneužití žen a dětí a násilí vůči nim byly dalekosáhle opomíjeny, omlouvány, obhajovány, chybně interpretovány, ba dokonce zcela přehlíženy.

V nejnovější době historičky důkladně odhalily skryté dějiny žen a dětí. Bezejmenné oběti již dlouho nejsou neviditelné či bez hlasu.

Po celém světě existují sítě solidarity a odporu. Tyto umožňují ženám a dětem překonat strach a stud, bezprávi označit jménem a bojovat proti útlaku a nespravedlivým strukturám. Po staletích mlčení a cenzury je dnes možné pranýřovat sexismus jako celosvětový jev.

Zkušenost toho, co znamená být ženou, by společnosti neměly posuzovat zcela odděleně od stavu a úlohy, kterou jí přisuzuje příslušná náboženská tradice. Pak nebudou společenství věřících moci zůstat naivně lhostejná nebo dvojznačná vůči nespravedlnosti, zakoušené ženami. Znamení času nás vedou k tomu, abychom si uvědomili, jak je sexismus zakořeněn i v největších náboženských tradicích světa, právě tak jako rasismus, třídní myšlení a militarismus. To platí zvláště i pro římskokatolickou církev.

Přehled

A

Kroky k obrácení

Protože nemůžeme hovořit o něčem, co není pojmově jasné, uvedeme v první kapitole výsledek kritiky sexismu: Budeme definovat „sexismus“ a označíme některé „mýty“¹ a stavy, které jej buďto zdůvodní nebo vyjádří.

V druhé kapitole zachytíme krátkou historii ženského hnutí a pokusíme se shrnout některé výsledky a postoje „feminismu“. Třetí kapitola ukazuje, v jakém rozsahu je církev sexismem podmíněna a jak se s tím mohou křesťanky vyrovnat. Čtvrtá kapitola v závěru představí sexismus jako františkánskou výzvu.

Informace

C

Sexismus

1

Sexismus, to jest znevýhodňování ženy na základě jejího pohlaví, je nám od šedesátých let stále zřejmější. Je to jedna z nejrozšířenějších, člověka nedůstojných, forem strukturálního utlačování v našem světě, spojená často s hmotnou bídou. V jižních zemích je na tom žena dvojnásob hůře. Sexismus bývá často odůvodňován a zhoršován historicko-kulturními předsudky, společensko-ekonomickými podmínkami a náboženským přesvědčením. Abychom sexismus a jeho důvody poznali, musíme se důkladně dívat a posuzovat svět nazírat z pohledu žen.

Mýtus sexuálních rolí

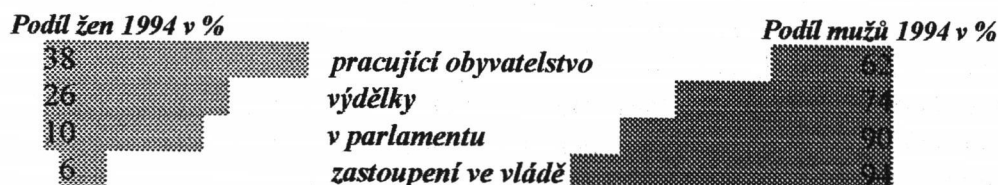
1.1

Všude ve světě jsou společenské role mužů a žen odvozovány od pohlaví:

¹ Zde: bezděčně převzaté představy

- Muži přejímají produktivní úlohy mimo dům. Muž je živitel rodiny. Jeho práce je placená, respektovaná a uznávaná. Takto jsou dodnes ve všech zemích světa klíčové funkce ve státě a v církvi skoro výlučně obsazeny muži.
- Ženám se přisuzuje reprodukční úloha: Rodit děti a starat se o ně, vykonávat domácí práce, vytvářet a udržovat atmosféru, ve které může rodina žít a prospívat. Tato „přirozená“ úloha žen se přenáší i do světa zaměstnání mimo domácnost. V důsledku toho jsou typickými ženskými zaměstnáními: výuka, zdravotní péče, kancelářská práce a ostatní služební funkce, které jsou zpravidla i hůře placené.

Ve většině oblastí je svět stále ještě nerovný

Zdroj: Zpráva o rozvoji lidstva 1995

Zaměstnané ženy nesou dvojnásobnou zátěž: po náročném pracovním dnu musejí zvládnout ještě celou práci v domácnosti. Tím mají ženy podstatně delší pracovní dobu než muži. Dle výzkumu Rozvojového programu Spojených národů (UNDP) má neplacená domácí práce žen, kdyby byla odpovídajícím způsobem oceněna, roční hodnotu až 11 bilionů dolarů. Z celkové pracovní doby mužů připadají asi dvě třetiny na placenou práci vykonávanou činnostmi na trhu pracovních sil a jedna třetina na neplacené činnosti. U žen je situace opačná. Muži takto získávají lví podíl na příjmech a uznání za svůj hospodářský přínos, zatímco větší část ženské práce je neplacená a zůstává neoceněná a podhodnocená.

Ve zprávě UNDP se dále konstatuje „chudoba má ženskou tvář“:

- ženy představují polovinu lidstva, odpracovávají dvě třetiny všech pracovních hodin, dostávají však pouze desetinu světového příjmu a mají méně než 1% majetku.
- ženy produkují až 80% základních potravin v rozvojových zemích a v době žni pracují 18 hodin denně.
- Mnohdy jsou živitelkami rodin, zodpovídají za zdraví a vzdělání dětí, za polní práce, vodu, dříví na topení...

Mýtus sexuálních rolí vede k znevýhodnění žen: podílejí se aktivně jak na produktivní, tak na reprodukční úloze v životě, přesto se však netěší žádnému nebo jen malému společenskému uznání za svůj nepochybný příspěvek.

Mýtus podřízenosti ženy muži

1.2

Právě tak široce rozšířené jako mýtus sexuálních rolí jsou různé skutečnosti, které ženu podřizují muži. Tyto jevy vidíme ve všech náboženstvích a kulturách.

Misogynie²: Pohrdání a nedůvěra vůči ženám vedou k tomu, že muži považují ženy za méněcenné a při nejlepším je uznávají jako služebnice. Posuzujeme-li naše vlastní dějiny kriticky, zjišťujeme, že i naše františkánské prameny jsou proniknuty pohrdáním žen:

„Otec bratřím nařídil, aby se jako med sladkého jedu – totiž důvěrnosti se ženami – vystříhali, protože svádí i svaté muže na scestí. Obával se, že se takovým stykem slabý brzy podlomí a silný duchovně zeslábne. Říkal: ‚Stýkat se s nimi a nepodlehnout jejich vlivu je stejně snadné, jako kráčet ohněm a nespálit si nohy.‘ Aby však ‚uvil skrze skutky, choval se vzorně. Když mu při rozhovoru byla nepříjemná jejich nemístná povídavost, ustal v hovoru, sklopil oči a mlčel. Někdy však pozvedal oči k nebi, jakoby odtamtud očekával odpověď na jejich nadbytečné povídání. Ty z žen, které svatou oddaností připravily ve své duši přibyték Moudrosti, poučoval libeznými, ale krátkými slovy. Když mluvil se ženou, říkal to, co bylo třeba, nahlas, aby to mohli všichni slyšet. Jednomu spolubratrovi řekl: ‚Nejmilejší bratře, přiznám se ti po pravdě, nepoznal bych tvář žádné ženy, s nimiž jsem mluvil, kromě dvou.‘

Dávám ti za pravdu, Otče, nikdo se nestane svatým díváním se na ženy – nepřináší to užitek, spíš ztrátu, přinejmenším času. A bývá to obtížnou překážkou těm, kdo chtějí stoupat strmou cestou, aby došli patření na milostiplnou Tvář“ (2 Cel 112).

*** Patriarchát³:** Pod tímto pojmem rozumíme společenský řád, charakterizovaný mocí a absolutní autoritou otce, hierarchický systém odstupňované vlády, v jehož čele stojí vždy muži. Z historického pohledu to znamená, že mu předcházela „matriarchát“, ve kterém měly hlavní slovo ženy a matky. Zajímavé přitom je, že o „patriarchátu“ začali jako první mluvit muži. Tímto heslem oslavovali „osvobození od ženy“, pozdvižení ducha a rozumu nad přírodu, rozvoj k vyššímu stupni lidské existence. V dnešním ženském hnutí znamená „patriarchát“ pravý opak toho: je to odklon od původně lidštější společnosti, která byla určována ženskými a komplexními hodnotami.

*** Androcentrismus⁴:** Tím myslíme pojetí, které staví muže do středu. Ten platí nekriticky a podvědomě za měřítko lidství a předmět dějin. Na androcentrismu, který ženě přiděluje v nejlepším případě pouze pasivní roli, musí být bojem a odříkáním vynuceno, aby žena mohla zasahovat a spoluvytvářet i literaturu, umění a vědu, politiku a církve.

Mýtus Evy, jako svůdkyně muže

1.3

Mýty o předurčených sexuálních rolích a podřízenosti ženy muži jsou všude podporovány i náboženskými tradicemi. Jako křesťané jsme především podmíněni historií prvotního hříchu, který byl jak ve starozákonních tak i v novozákonních textech čten ženám nepřátelskými brýlemi. Tím byla ženě upřena podobnost Bohu a tvrzeno, že není opravdovým člověkem.

² Řecké *misein* = nenávidět, srovnej *Misanthrop*; *gyne* = žena; *misogynie*: Odpor muže proti ženskosti (všeobecně ve všech společenských vztazích, zvláště v sexuální oblasti).

³ Řec.: *pater* = otec, vedoucí klanu; *arche* = vláda. *Patriarchát*: vláda otce. Označení společenského pořádku, ve kterém má muž nejvyšší rozhodovací a dispoziční pravomoc nad všemi členy rodiny.

⁴ Řec.: *andros* = muž; *kentron* = střed; *androcentrismus*: nasměrovaný na muže.

Ještě v roce 1910 píše Max Funke, filozof Schopenhauerovy školy, knihu k otázce, zda je žena člověkem, k otázce, na kterou dává bez zábran zápornou odpověď: „Což nezpůsobila žena Adamův pád; nesvedla žena anděly Barut a Marut; nesvedla žena zbožného Davida k vraždě Uriáše; nepřivedla žena cudného Josefa do žaláře... A když Bůh vyhnal Adama a Evu z ráje, obrátil se na Adama s otázkou: 'Proč jsi jedl ze zakázaného stromu?' - Kdyby Bůh považoval ženu za člověka, tak by určitě položil tuto otázku i jí“ (citováno z: Schüngel-Straumann 12).

Shrnutí ženám nepřátelské tradice se nachází v „Kladivu na čarodějnice“, dílu z roku 1487, které vytvořilo „teologický“ základ pro hon na čarodějnice, v kterém bylo zavražděno mnoho žen. „*Neboť i když knihy Starého Zákona psaly o ženách většinou to špatné a sice kvůli první hříšnici, totiž Evě a jejím následovnicím, ... Ale protože ještě v nynějších časech se ona hanebnost vyskytuje více mezi ženami než muži, jak nás učí sama zkušenost, můžeme při podrobnějším zkoumání příčiny nadto říci, co již bylo řečeno, že z důvodu jejich všeobecné nedostatečnosti jak duše tak i těla není divu, že se dopouštějí více ohavností proti těm, s kterými soupeří. Neboť co se týká rozumu nebo chápání duchovního, zdají se být jiného druhu než muži, na což poukazují autority, základ a různé příklady v Písmu ... a v Přísloví 11,22 je napsáno o ženě: 'Zlatý kroužek na rypáku vepře je žena krásná, ale svěhlavá a rozmarná'.*

Základ je převzatý z přírody: Protože je zaměřena tělesněji než muž, jak to je patrné z mnoha tělesných necudností. Tyto nedostatky jsou též poznamenány při stvoření první ženy, když byla stvořena z křivého žebra, totiž z prsního žebra, které je zakřivené a současně nahmuté k muži. Z tohoto nedostatku též plyne, že, žena je jen nedokonalé zvíře, které vždycky klame“ (citace z: Schüngel-Straumann 17).

Jestliže čteme příběh o stvoření a o prvním hříchu nezaujatě, dostaneme zcela jiný obraz. Eva je „*tělo z jeho (Adamova) těla*“, rovnocenný protějšek, a je mu postavená po bok jako partnerka. Teprve ve vzájemném přiřazení muže a ženy je člověk podobou Boha. Podřízení ženy muži se pojímá jako důsledek hříchu. Je výsledkem viny a selhání, je protibožským nepořádkem. V zásadě je vlastně v ráji stanoveno partnerství a stejná důstojnost. Takováto interpretace by byla v nejvyšší míře společenskou kritikou. Tuto funkci by text nemohl plnit, protože náboženská tradice se zcela nepatrnými výjimkami četla první kapitoly Bible ženám nepřátelskými brýlemi.

K těmto výjimkám patří mučednice Julitta, která se musela bránit mýtu „o slabém pohlaví“ a chybnému výkladu Bible: „*Jsmo z téže látky jako muži. K obrazu Božímu jsme stvořené, jako oni. Tvůrce stvořil rod ženský vnímavý ke ctnostem, stejně tak jako rod mužský. Nejsme tedy ve všem mužům příbuzné? Nikoliv maso bylo z něho vzato ke stvoření ženy, ale kost z jeho kosti. Proto dlužíme Pámu, stejně jako muži, vytrvalost, odhodlanost a trpělivost* (citace z: Schüngel-Straumann 34).

Proti těmto výrokům však stojí názory Pavla, Augustina, Ambrože, Tomáše Akvinského, celé plejády teologů, kteří formovali křesťanskou tradici.

Sexuální vykořisťování

1.4

Dohromady vedou tyto tři mýty nutně k sexuálnímu vykořisťování. Příliš mnoho žen je od svého dětství a během celého svého dospělého života vystaveno násilí. Máme sice k dispozici pouze málo dat, ale dokumentované případy ukazují, že násilí vůči ženám je celosvětově rozšířený problém.

Násilí mužů vůči ženám a dětem se projevuje různými formami:

■ **Domácí násilí:** Ve zpracovaných studiích se odhaduje, že domácímu násilí jsou vystaveny dvě třetiny nebo více provdaných žen. Ženy jsou posuzovány jako majetek, který je mužům dán k dispozici k uspokojení jejich sexuálních choutek. Pro mnohé jsou tyto formy násilí pochybením proti ctnosti cudnosti. Proto se často berou na lehkou váhu nebo jsou zcela ignorovány. Ve skutečnosti to však jsou zločiny násilí, podmanění a panování.

■ **Pornografie, sexuální zneužívání dětí a mladistvých, prostituce:** odhadem je ročně nuceno k prostituci milion dětí, většinou dívky v Asii; přibližně 100 milionů dívek utrpí vynucené zmrzačení svých genitálií. V té souvislosti jsme ještě zdaleka nepochopili rozsah široce rozšířeného průmyslu sexuální turistiky, která soustavně podporuje různé formy pohlavního vykořisťování, obzvláště prostituci žen a dětí.

■ **Znásilnění:** Studie v Kanadě, na Novém Zélandu, ve Velké Británii a v USA vycházejí z toho, že každá šestá žena je jednou ve svém životě znásilněna.

■ **Vražda a sebevražda:** Výzkumy ukazují, že přes polovinu vražd žen páchají jejich současní nebo dřívější partneři. Existují důkazy ze zcela rozdílných kultur, podle nichž je násilí v manželství hlavní příčinou sebevražd žen.

■ **Sterilizace, potrat a zabíjení dětí:** V některých zemích se provádějí nitroděložní testy k určení pohlaví s cílem utracení ženských embryí. Mnozí se případy nucené sterilizace, potratu a usmrcení dětí jsou příznačné pro světový řád, kde se na ženy a děti pohlíží jako na spotřební zboží, kterého lze použít.

Útlak

1.5

Podle jedné chybné tradice musí být „slabé pohlaví“ vedeno mužem. Tak se stávají ženy hříčkou nálad mužů. Po staletí jim bylo bráněno, aby se aktivně podílely na rozhodovacích procesech, týkajících se jejich vlastních životů. Tento proces odlidštění často podporují samotné ženy, které jsou jeho oběťmi. Ony samy bojkotují pokusy, které vedou k prolomení začarovaného kruhu jejich útlaku.

Popsané filozofické a teologické předsudky ještě stále silně působí! A nesmí nás překvapit, když zjistíme, že tragické zkušenosti a bolestné následky zneužití a násilí vůči ženám a dětem jsou ignorovány, omlouvány, obhajovány, vadně vykládány nebo zcela přehlíženy.

Moderní ženské hnutí

2

V průběhu dějin byla vždy období, kdy se ženy více než jindy domáhaly uznání. Od 19. století se datuje moderní ženské hnutí pod názvem „feminismus“. Pod tímto pojmem se rozumí teorie politické, ekonomické a sociální rovnosti pohlaví a „organizované aktivity ve prospěch práv a zájmů žen“.

Feministické ženské hnutí soustřeďuje svou pozornost na dalekosáhle zanedbané dějiny žen. Dějiny byly z veliké většiny psány muži pro muže, žena zůstávala v pozadí. Feminismus naproti tomu zpochybňuje převládající sociální postoje, struktury a perspektivy, které sexismus zvěčňují.

„Feminismus“ je vystaven mnohým nedorozuměním.

Na různých místech vyvolává vysoce zpolitizovaný a často záporný obraz bílé ženy Západu: Privilegována rasou a třídou se směle dotazuje na podstatu systémů a struktur, které podporovaly vládnoucí zájmy mužů Západu. Kde zde však zůstává žena jiné barvy pleti, která je chudá a žije někde v Latinské Americe, Africe či Asii? Je nezbytná i kritika se strany žen jiných ras, tříd a kultur. Ta ukazuje v ostrém světle rasistické, společensko-hospodářské a politické předsudky feministek západního ražení. U nich se totiž často dají najít stopy stejného egoismu a pocitu nadřazenosti, jaké jsou spojeny s ideologiemi Prvního světa. Na druhé straně se často požadavky západních bojovnic za ženská práva zlehčují a nepřesně zkoumají. Jedni tyto ženy někdy okřikují jako „podvrtné“ nebo jako „imperialistické“, jiní je zase vyzdvihují jako „ochránkyně“ a „partnerky“. Ženy, které se angažují v boji za sociální spravedlnost a lidskou důstojnost jsou pomlouvány a jsou špatně chápány.

Tento rozpor může být vyřešen jen v případě, když se dnešní „feminismus“ spojí s cíli teologie osvobození.

Feministky jsou často považovány za osoby, které nekonvenčními prostředky ohrožují stávající sociální řád. A tak nemůže překvapit, když jsou veřejně deklasovány jako „nebezpečí pro společnost“, zesměšňovány a denuncovány jako „modropunčochářky“ či „emancipačky“ – právě těmi muži a ženami, jejichž sociální, politické a hospodářské zájmy jsou podporovány pomocí zachování sexistických postojů a praktik.

V mnoha zemích světa se ženské skupiny v průběhu dějin spojily s jinými humanitárními hnutími. Vždyť mezi chudými a bezprávnými tvoří ženy a jejich děti většinu. Tak třeba ve Spojených Státech byly v 19. století bojovnice za práva žen současně odsuzovány a chváleny za svou neutuchající snahu o odstranění otroctví, o reformu vězeňství, o zasazování se ve prospěch psychicky nemocných a tělesně postižených, o začlenění přistěhovalců, o protialkoholní hnutí, o volební právo žen a o pacifismus. Sociálně-politický výzkum ukazuje, že tyto zkušenosti nejsou omezeny pouze na Severní Ameriku. Témata a starosti, které feministky vyjadřují a které potvrzují zkušenosti žen všude ve světě, musíme proto brát vážně a pečlivě je zvažovat. Moderní ženské hnutí vedlo k různým propojením. Solidarita a odpor uschopnily ženy, aby v mnoha kulturách překonaly onen strach a stud, který jim dosud bránil ohrazovat se proti útlaku jich samých a jejich dětí. Současný stav informovanosti ukazuje sexismus takový, jaký vsuktu je: celosvětový jev, který lze v různé míře nalézt na každém kontinentu, ve všech společnostech a třídách.

Manifest Simone de Beauvoirové o sexismu

2.1

V roce 1949 zveřejnila Simone de Beauvoirová pod titulem „Jiné pohlaví“ rozsáhlou historickou studii o stavu a roli žen v západní kultuře. Ačkoliv nebyla Simone de Beauvoirová první feministickou autorkou kritizující systematicky sexismus, je určitě nejčtenější a mezinárodně nejznámější. V průběhu svých výzkumů sledovala tato francouzská filosofka sexuální, sociální, biologické a historické aspekty ženství.

Ve svém úsilí o autentickou odpověď na otázku „Co je žena?“ si byla de Beauvoirová zvláště vědomá skutečnosti, že po staletí na tuto otázku jednoduše svým způsobem odpovídali muži, aniž by kdy vážně nazírali úvahy, názory, postoje a zkušenosti žen – jako ženy. Muž nedefinoval ženu jako takovou, ale ve vztahu k sobě. Definovaná a určená byla tedy žena mužem, nikoliv však muž ženou. Simone de Beauvoirová znázornila, jak zákonodárci, teologové, filozofové, spisovatelé a vědci spolupracovali, aby dokázali, že „si podřazené postavení ženy přeje samo nebe a na zemi to je užitečné“. Co však de Beauvoirová přehlédla, byly její vlastní rasistické, kulturní, politické a sexuální představy, předsudky a zájmy, které byly dány jejím společenským postavením jako západoevropské intelektuálky.

Přesto byl její „Manifest“ důležitým příspěvkem k dějinám žen tím, že zpochybnila starou představu, podle které je osud ženy nezměnitelně stanoven jejími fyziologickými, psychologickými a hospodářskými schopnostmi. Svým výzkumem mnoha příčin, proč byla žena od nepaměti definována jako podřízená „druhá“, ukázala do nejmenších podrobností, jaké neblahé následky mohou nadále tyto skutečnosti mít, a to jak pro ženy tak i pro muže. Její rozbor byl nepochybně hnací silou pro vytvoření nového vědomí o stavu a úloze ženy – v Evropě i celosvětově.

Poznatky z rozboru sexismu

2.2

Práce Barbory Bovee Polkové ukazuje čtyři rozličné způsoby, kterými lze čelit sexismu ve společnosti. I když ranné dílo Simony de Beauvoirové představuje syntézu těchto směrů, zdůrazňují různé jiné autorky spíše ten nebo onen směr, případně kombinace dvou nebo tří postupů. Specifická témata a pohledy, vyjádřené těmito směry, jsou tyto:

Pohlavní role

Toto přiblížení se sexismu spočívá ve společensko-psychologickém rozboru rozdílných sexuálních rolí. Předpokládá se, že útlak ženy je přímým důsledkem vnitřního přijetí společensky definovaných pohlavních rolí. Tato teorie z toho vyvozuje:

*** Společenské systémy mají sklon připisovat jednomu nebo druhému pohlaví určité způsoby chování, vlohy a zájmy.

*** Definice toho, co je „mužské“ případně „ženské“ je v různých společnostech proměnlivá a je proto jasné, že je libovolná. Spočívají na společenských a nikoliv na biologických faktorech.

*** Pohlavní role jsou soustavně zesilovány a podporovány společenskými institucemi a strukturami (např. rodinou, školou, náboženstvím, médií, hospodářstvím, politikou, zákonodárstvím).

*** Když se jednotlivci nepodřídí roli určené jejich pohlavím, nejsou často bráni vážně nebo jsou nazíráni jako vadní.

*** Mužská role má řádově vyšší hodnotu. Přináší společenské ocenění a zajišťuje přístup do jiných vysoce ceněných společenských funkcí.

*** „Moc“ a „rozum“ charakterizují mužské role, zatímco ženám se připisuje „slabost“ a „cit“. Toto stanovení pohlavních rolí umožňuje mužům vládnout ženám.

*** Dělná práce určená pohlavím je důležitým strukturálním prvkem: Produkční a reprodukční oblast je rozdělena, přičemž ženám je přidělena ta druhá.

Zásadní hodnotové rozdíly: Dominující mužská a alternativní ženská kultura
Tento přístup zdůrazňuje méně rozdílnost rolí, ale spíše význam zásadních hodnotových rozdílů, které mezi pohlavími existují. Podle toho je nedostatečným řešením pojetí, že

by ženy měly možnost zlepšit si své postavení převzetím mužských rolí. Protože tento směr zdůrazňuje, označuje a podporuje odlišné hodnoty u muže a ženy a vyzdvihuje přitom kladné stránky ženské kultury, jeví se mnohým jako více „ženskostředným“ (gynocentrickým) než jiné směry. Zaměření, spočívající na hodnotovém rozdílu v podstatě zahrnuje:

- *** Hodnoty jsou přiřazovány podle pohlaví: Mužské hodnoty zahrnují agresivitu, nezávislost, bojovnost atd., zatímco pasivita, závislost, ochota pomoci atd. platí za ženské znaky. Ve skutečnosti však žádná z těchto hodnot není od přírody mužská nebo ženská, ale jsou společensky určené a spočívají na ustanovených pohlavních rolích. Všechny uvedené vlastnosti jsou pro lidství muže či ženy důležité.
- *** Mužské hodnoty mají větší význam, vždyť představují hodnoty vládnoucí a viditelné kultury společnosti. Jsou měřítkem dospělosti a normality.
- *** Ženy jsou snižovány, protože ztělesňují alternativní kulturu. Muži jsou zároveň kolonizátory, protože dobývají duši a tělo žen jako „cizí kulturu“.
- *** Muži se spolčují v duchu mužské soustavy hodnot. Ženy na druhé straně získávají dvojité společenství; neboť aby mohly přežít v prostředí mužské kultury, musí se orientovat v obou soustavách.

Když se odvoláme toliko na mužské hodnoty jako agresivitu, nezávislost, bojovnost, nastane společenská krize. Neboť uznat neschopnost, pasivitu, závislost, ochotu pomoci jako lidské vlastnosti vede k institucím a systémům, které nejsou schopny akceptovat rovnost pohlaví.

Mocenský vztah mezi mužem a ženou

Teorie „rozboru moci“ nezpochybňuje v žádném případě důležitost úlohy pohlaví a rozdílů hodnot při utlačení ženy. Tvrdí však, že odlišné role a hodnoty jsou symptomy útlaku, nikoliv jeho příčina. Teorie se soustřeďuje na moc, kterou mají muži a nikoliv na způsob jak si ji přisvojují. Rozbor moci konstatuje:

- *** Muži mají moc a privilegia plynoucí z jejich pohlavního statutu. Tím mají otevřenou možnost ženy nejrůznějším způsobem utlačovat, což také činí.
- *** Je v zájmu mužů si svoji moc a privilegia uchovat. Schopnost utlačovat druhé znamená více moci, bez ohledu na to, zda člověk sám je či není utlačován.
- *** Muži ovládají pozice politické a hospodářské moci ve společnosti a vylučují z nich ženy.
- *** Manželství se stává institucí utlačování a pohlavního zotročení.
- *** I když jsou muži často utlačováni systémem, ve kterém žijí, není to týž druh útlaku, kterému je vystavena žena, totiž na základě svého pohlavního určení.
- *** Muži mohou ženy utlačovat brutální silou, ale též jemnějšími způsoby použití násilí: omezením politických práv, možností uplatnění, vzdělání, finanční nezávislosti ...

Hospodářské vykořisťování

Tato teorie spatřuje v utlačování ženy ničující a odlidšťující následek vykořisťovatelského hospodářského systému. Na základě toho vidí v socialismu základní předpoklad pro osvobození ženy. Toto socialistické zaměření zastává následující názory:

- *** Útlak ženy vyplývá ze společensko-hospodářského obrazu světa: žena je „vlastnictví“. V té míře v jaké je idea soukromého vlastnictví zásadně spjata s kapitalistickými strukturami, je utlačení ženy v přímé souvislosti s kapitalismem.
- *** Kapitalismu sexismus slouží, neboť mu dává dvě pracovní síly za cenu jedné. Muž by si nemohl dovolit placenou práci bez neplacené práce ženy.
- *** Ženy jsou laciné pracovní síly. Dostanou za stejnou práci menší mzdu. Jejich hubené mzdy snižují platy a zvyšují zisky zaměstnavatelů.

*** Osvobozovací boj žen se nesmí oddělovat od jiných osvobozovacích bojů, jinak slouží kapitalismu.

Sexismus a křesťanství

3

Shora jsme ukázali, jaký záporný vliv má zcela konkrétní výklad zprávy o stvoření a příběh prvotního hříchu. Tento aspekt je nutno podrobit bližšímu zkoumání.

Křesťanský feminismus resp. sexismus v církvi

3.1

Po získání doktorátů z filozofie a teologie na univerzitě ve Freiburgu ve Švýcarsku se Mary Dalyová vrátila do U.S.A. a uveřejnila v roce 1968 knihu s titulem „Církev, ženy a druhé pohlaví“. Práce Dalyové byla podrobná a odhalila spoluvinu křesťanských církví – a obzvláště římsko-katolické církve – na rozšíření obrazu ženy, který ženu ve stejné míře idealizoval i ponižoval.

Následovala významná díla jiných teoložek, biblistek a historiček. Uvnitř církve, v akademickém světě i ve společnosti došla tato díla velkého uznání. Odvážila se nazvat pravým jménem některé hořké a tragické skutečnosti, za které církev nese spoluodpovědnost resp. ke kterým se chová dvojznačně nebo ke kterým mlčí. Badatelky ukázaly, že diskriminace žen uvnitř církve přispěla k větší diskriminaci též v tzv. křesťanské společnosti. Prosadil se závěr, že pohlavní vykořisťování, morální nactiutrhání a společenské podmanění ženy v průběhu dějin mělo náboženský rozměr. Pastorační zanedbávání, duchovní utlačování, vyloučení z kněžské služby a teror v pronásledování čarodějnic se počítají ke zkušenostem, které musely křesťanské ženy v dějinách prožít.

Badatelky doložily na příkladech ze všech století trvalého a všeobecně rozšířeného „démona pohlavního předsudku“. Obžalována nebyla toliko církev jako dějinná instituce, ale též církev jako živoucí „Tělo Kristovo“. Vidí církev předurčenou k tomu, aby tohoto „démona“ vymýtila ze všech svých projevů. Můžeme však konstatovat, že dost místních církví a biskupských konferencí během posledních třiceti let tuto odpovědnost zčásti uznalo.

Mnozí teologové a teoložky začali převládající vlivy promýšlet zcela nově. Ptají se po ženské tváři Boha, po místě ženy v řádu stvoření a po významu spásy pro větší polovinu lidstva. A takto – vedle cílů vyslovovaných jinými teology osvobození – jsou stále znovu pokládány otázky víry a spravedlnosti, které jedinečným způsobem odrážejí zkušenosti žen.

Tvorba vědomí žen v církvi

3.2

Západní křesťanský feminismus vznikl ve stejné době jako rozvoj politické teologie v některých částech Evropy, s vystoupením teologie osvobození v Latinské Americe,

s vystoupením černé teologie ve Spojených Státech a v Jižní Africe, jakož i se zárodky domorodé teologie v Africe, Asii a Oceánii. Na všech kontinentech stanovovaly nové teologické hlasy prorockou povinnost církve „překonat a odstranit jakýkoli druh sociální nebo kulturní diskriminace v základních právech člověka z důvodu pohlaví, rasy, barvy, společenského postavení, jazyka nebo náboženství“ (GS 29).

Během času začaly tytéž hlasy jak jednotlivě, tak společně, vyjádřit velmi vážnou otázku a konfrontovat Boží lid s důležitým problémem: Jestliže je společenská diskriminace v rozporu s Božím plánem, nejsou tedy diskriminace v církvi samotné odchýlením od Krista a ranou na Kristově Těle?

Teoložky na celém světě, mezi nimi mnohé, které náležely k prvním ženám s akademickými teologickými tituly, inspirovány evangeliem a povzbuzeny dokumenty Druhého vatikánského koncilu, vnesly do povědomí skandálnost a ničivé důsledky sexismu v církvi. Protože existuje zásadní spojitost mezi všemi formami diskriminace a lidského utlačování, bojovaly za solidaritu mezi lidmi. Poukaz na mnohem horší projevy diskriminace v jiných kulturách nesmí ovlivňovat boj za právo žen ve vlastní kultuře. Vytlačování žen na okraj, které jsou nuceny k prostituci, aby uživily své děti, vykořisťování námezdních dělnic v továrnách, v soukromých domácnostech a zemědělství je v přímé souvislosti s vyloučením žen z úřadů církve. Každé náboženské ospravedlňování podceňování, podmaňování a vyloučení žen, dané tím, že jsou ženami a ne muži, ovlivňuje důstojnost a hodnotu každé ženy a v konečném důsledku ohrožuje dokonce důstojnost a hodnotu každé lidské osoby.

Výzva zprostředkovaná vystoupením teoložek

33

V posledních letech poskytla stále četnější literatura o úloze a situaci žen v církvi zdroje, podklady a úvahy pro volné použití. Pozoruhodné byly v této souvislosti i vědecké a pastorační příspěvky římsko-katolických teoložek. Ty vyvolaly kladné i odmítavé reakce uvnitř církve i mimo ni. Vůdčí biblistky, vedeny „hermeneutikou pochybnosti“⁵ trvají na tom, že musí být provedena historicko-kritická přestavba dějin žen a jejich příspěvku v počátcích křesťanství. Jen tak totiž mohou ženy dosáhnout jim příslušejícího místa v křesťanské tradici a částečně je znovu dobýt. Androcentrismus, patriarchalismus a misogynie ovlivnily vývoj křesťanství, jeho dějepis a výklad Písma svatého. To vedlo k pokračující tradici, ve které zůstává žena nejen v ústraní, ale je činěna neviditelnou nebo je posuzována jako podezřelá. Rostoucí chápání těchto souvislostí tvoří pro dnešní ženy základ naléhavého a nezpochybnitelného přání ke změně: žádají nazpět to, co jim bylo vzato, ukradeno nebo odpíráno. Alžběta Schüssler-Fiorenzová k tomu říká: „*Přání vrátit vlastní ženské dějiny do dějin raného křesťanství a trvání na tom, že dějiny žen tvoří integrální součást dějin prvních křesťanů znamená vydat se solidárně s našimi předchůdkyněmi hledat naše kořeny a pamatovat na jejich utrpení, boje a moc jako žen*“ (19).

Řada teologů a duchovních správců připouští, že přestavba křesťanských počátků má zásadní důležitost pro zvládnutí sexismu v církvi. Dokud je sexismus spolu s mnoha dalšími formami diskriminace nadále „v souladu s Písmem“ a dokud je ospravedlňován, nese za to odpovědnost učitelský úřad církve. Biblické texty musejí být chápány na

⁵ Řecké Hermeneuo = čtení textu z určitého hlediska. Míněno je zde, číst Bibli s podezřením, že tvář ženy byla v příbězích zahalována.

základě jejich základního záměru. Chtějí Boží lid osvobodit a ne utlačovat. Křesťanské feministky hledají pravou spiritualitu, ve které by jejich lidství jako žen a jejich stvoření „k obrazu Božímu“ bylo bráno vážně. Kritizují proto právem převahu mužských obrazů Boha – jakož i moc těchto obrazů upevňovat sexistické postoje. Dílo Rosemary Radford Ruethersové ukazuje, že nejde prostě o obrazoborectví nebo o popření tradice. Daleko více jde o to znovu objevit v biblických textech a ve staletích duchovní literatury ženské obrazy Boha.

Přestavba zdrojů křesťanství a znovuobjevení ženské podoby Boha mají pro společenství křesťanů dalekosáhlé následky. V praktickém zacházení se sexismem budou přezkoumávána a zbystřována teologická tvrzení a v pastorační praxi bude s těmito novými poznatky konfrontována celá církev. Musí se v praxi naučit posuzovat také z hlediska žen význam života a smrti, míru a války, lásky a nenávisti, spásy a hříchu, stvoření a zániku, zloby a smíření, osvobození a útlaku, moci a bezmocnosti, naděje a zoufalství, zdraví a nemoci, víry a nevíry. Jestliže církev nevezme vážně ženskou perspektivu, bude spoluodpovědná za odsouzení nesčetného množství žen k dalšímu mlčení a k jejich vytlačení na okraj společnosti.

Františkánská výzva

4

Sexismus představuje obrovskou výzvu pro františkánskou rodinu. Ta si musí položit otázku, do jaké míry podlehla sexistickým představám a mechanismům. Jen tak bude dnes moci dát svědectví pravého sourozenectví.

Volání po tom být si vzájemně sestrami a bratry

41

Pro nás františkánky a františkány patří k následování Krista také představa být všem lidem sestrami a bratry. Jsme povoláni poznat skutečnosti a životní podmínky, které utvářejí víru a chápání sebe sama lidí, s nimiž žijeme a kterým sloužíme. To samo však ještě nestačí. Měli bychom se také vžít do jejich obav a do jejich hořkosti, do jejich utrpeného ponížení a vyloučení, tak jako se tehdy František zasadil za lidi, zavržené společností v Assisi. Tak budeme pomáhat hojit rozdělení mezi pohlavími. Jako bratři a sestry v jedné rodině můžeme podat svědectví o možnosti tvořivého společného sdílení života mezi muži a ženami. Avšak i uvnitř františkánské rodiny jsou okolnosti, kterými bychom se měli zabývat ve světle poznatků, získaných hlubším studiem františkánských pramenů.

Klerikalismus⁶

K těmto okolnostem patří klerikalismus v církvi a v prvním řádu. Pod klerikalismem rozumíme výkon moci skupiny na základě jejího zvláštního postavení, nábožensky podmíněného. Kněžství je všeobecně spojováno s mocí, privilegií a prestiží. To je nutno

⁶ řec.: kleros = úředník, podíl; klerik = příslušník kléru, vlastně „stav vyvolených“.

z hlediska Bible a františkánské tradice podrobit kritice a sice pohledem laika a v souvislosti s našim učebním listem zvláště z perspektivy žen.

Klerikalismus je forma církevního útlaku. Vyjadřuje, nakolik postavení, hodnosti, moc a hospodářské výhody vedou k povyšování nad nekňezi nebo k jejich přezírání. Tuto skutečnost jsme si zvláště uvědomili v nedávné minulosti. Neboť teprve po desítky let trvajícím zápase s církevními institucemi mohlo být dosaženo, že byl první řád uznán jako bratrstvo, které se nedefinuje ani jako kněžský řád ani jako čistě laický řád. František byl jáhen. Jako takový náležel také k duchovenstvu. Avšak základní podmínkou jeho společenství bylo bratrství. Kněží si nesměli vůči svým spolubratrům osobovat žádná práva. V tom smyslu jsou významné dvě anekdoty bratra Jiljího. První kritizuje klerikální teologii z hlediska jedné staré ženy, druhá kritizuje klerikální kázání z pohledu nevzdělaného laika, s kterou se ztotožňuje Klára z Assisi: „*Jednou řekl bratr Jiljí k bratru generálu Bonaventurovi: 'Otče, dal ti Bůh mnoho schopnosti? My jsme nedostali žádnou. Co musíme my nevzdělaní a hloupí konat, abychom byli spravedliví?' Generál odpověděl: 'Kdyby Bůh člověku nedal žádnou jinou schopnost, než Ho milovat – stačilo by to. A bratr Jiljí se zeptal: 'Může nevzdělanec milovat Boha stejně jako vzdělanec?' Generál odvětil: 'Stará žena Ho může milovat ještě více než učitel teologie.' Uchvácen vášní vyskočil bratr Jiljí, šel do zahrady, k místu s výhledem na město a zvolal: 'Malá, chudá, stará ženo, jednoduchá a hloupá, ty miluješ Pána Boha, a dovedeš Jej milovat více než bratr Bonaventura.' Uchvácen a bez pohybu tak zůstal stát po tři hodiny“ (Život bratra Jiljího). Druhý příběh říká: „*Jeden bratr z Anglie, profesor posvátné teologie, kázal jednou v přítomnosti svaté Kláry a bratra Jiljího v klášteře San Damiano. Uprostřed jeho řeči zvolal bratr Jiljí ve vytržení: 'Mlč, profesore, mlč, neboť já chci kázat. Onen ihned zmlkl. Ve vytržení Ducha Božího nalézal bratr Jiljí skvostná slova. Po chvíli řekl profesoru: 'Bratře, dokonči teď řeč, kterou jsem začal.' Profesor převzal opět své kázání a dokončil je. Když to viděla blahoslavená Klára řekla jásajícím duchem: 'Dnes se splnilo přání našeho nejsvětějšího otce Františka. Jednou mi řekl: „Velmi si přeji, aby klerici mezi mými bratry byli tak pokorní, aby i profesor teologie přerušil své kázání, když si laik vezme slovo.“ Říkám vám, bratři, ten profesor mne více povzbudil, než kdybych ho viděla křisit mrtvé““ (Život blaženého Jiljího).**

Mužský výklad pramenů

Po staletí byly spisy Františka a ranné františkánské prameny zkoumány, překládány a studovány hlavně muži a většinou pro muže. Předpokládalo se, že pohled vzdělaných františkánů platí pro všechny členy františkánské rodiny. Protože pohled muže není nutně závazný i pro ženy, vedlo to k jednostrannosti v teologickém vzdělávání a duchovním vedení sester.

Takové vzdělávání bylo z dnešního hlediska nejen zúžené, omezené a tak případně i povýšené, a tím nezodpovědné. Teprve rozšíření intelektuálního obzoru a úcta k teologickým a duchovním pohledům žen umožňují nesexistický přístup k pramenům. Navíc se v posledních letech rostoucí počet žen z druhého a třetího řádu přidružil k mužům při vědeckém studiu a pastoračním využití františkánských pramenů. Dokázaly, že výklad františkánských textů z pozice muže vedl vůči ženám dokonce k posílení nepřátelských postojů, vycházejících z myšlení a konání Františka (srov. NR 12; 2 C 112n.; LM 5). Jejich výzkumy a úvahy také ukázaly, jak pečlivé zkoumání písem umožňuje vyvážený pohled na františkánské prameny.

Zacházení s františkánskými prameny

V 1.2. jsme citovali jeden z mnoha příkladů z františkánských pramenů, ve kterém je žena ztotožňována se zlem nebo s hříchem. Takovéto negativní zaměření vůči ženám je mimo jiné založeno na strachu mužů, že budou ženou svedeny a že se dostanou do závislosti na ní.

Když čteme tyto odstavce dnes, jsou zjednodušeně možné následující reakce:

- *** Převezmeme záporný obraz ženy ve františkánských pramenech. Pak ale nejsme schopni obrácení a změny.
- *** Dvojaký obraz ženy ve františkánských pramenech necháme bez povšimnutí. Pak ale podvědomě podporujeme sexismus, který tam je vyjádřen.
- *** Zkreslený pohled na ženy v pramenech považujeme sice za zásadně chybný, ale v konkrétním životě mu přiznáváme jeho platnost a pravdivost. Pak ale přispíváme i nadále ke snižování hodnoty ženy.
- *** Jsme toho názoru, že významné a osvobozující prvky ve výkladu pramenů zůstaly skryty nebo nebyly vědomě vzaty v úvahu. Pak musíme tradici rekonstruovat a prameny číst nově.

Z našeho dnešního stanoviska je přípustná a zodpovědná pouze poslední reakce.

Rekonstrukce františkánských pramenů

42

Vztah Františka k ženám nám osvětlí jeho postoj vůči vládě, privilegiím a vážnosti významných lidí.

František, Klára a etika soucitu

Podle mínění severoamerické psychologičky Carol Gilliganové stojí jednotlivec před rozhodnutím nechat se vést převážně buď smyslem pro spravedlnost nebo smyslem pro soucit. Tvrdí, že v souladu s kulturními podmínkami převládá u mužů smysl pro spravedlnost, u žen však soucit.

Etika spravedlnosti je určována právy, pravidly a soupeřením, naproti tomu etika soucitu vztahy, zodpovědností a spoluprací.

Názory Františka k „Minoritas“ (srov. NR 2; Lm 26) a služebnému vůdcovství (srov. Nap 4; NR 4) jsou poznamenány janovským chápáním „učednictví“ (Jan 13,1-20) (srov. LM 14; 2 C 217). Odtud definuje nově moc, autoritu a poslušnost. Role a funkce „ministra“ (latinsky služebníka) se odlišuje zásadně od stávající role priora (latinsky prvního), (srov. NR 4; Nap 4). Takto vzniká alternativa k hierarchickým strukturám jiných řádových společenství jeho doby.

František a Klára se pokoušeli podporovat a pěstovat učednictví rovných podle Ježíšova svědectví. Ve svých tehdejších řeholích zahrnuli nejen etiku spravedlnosti, nýbrž i etiku soucitu.

Schopnost obou vidět život „pohledem matky“ je přivádí k tomu, že vedle spravedlnosti zdůrazňují též zodpovědnost a starost (srov. NR 4; PŘ 10). Kladli veliký důraz na vzájemné vztahy bratří resp. sester. Instrukce a struktury jsou sice pro ně důležité, ale ještě důležitější jsou vztahy (srov. NR 5; PŘ 10).

Sourozenectví, jak mu rozuměl František, bylo nezávislé na dobrém chování či selhání jednoho bratra (srov. PŘ 11). Úsilí o „pravé vztahy“ považoval František v životě společenství za podstatnější a nezbytnější, než přání korektního jednání ve smyslu etiky spravedlnosti (srov. Nap 3, Lm).

Když dnes uvažujeme o „Minoritas - Být menší“, musíme do okruhu žebráků, malomocných, vyvržených a okrajových skupin zahrnout i ženy. Takto se solidarita se ženami a „žití mezi nimi“ (srov. NR 9; 16) stane zásadní otázkou: Co to pro františkánskou rodinu znamená, když ženy – nikoliv ze svobodné volby, nýbrž v důsledku utlačovatelských struktur – musí v církvi a společnosti hrát roli „Minores“ ?

Jako bratři a sestry máme příležitost s touto otázkou růst prostřednictvím etiky spravedlnosti a soucitu.

Solidarita a odpor k patriarchátu: František, Donna Pica a biskup Guido

Pro feministické myšlení patří kritika patriarchátu k novým poznatkům. Zpráva o pronásledování Františka otcem se tak jeví v novém světle. Otec Bernardone se snaží prosadit svá přání a své plány ponižením, podmaněním a fyzickým násilím (srov. 1 C 12; 3dr 17, LM 2). František odmítá být osobně, politicky, hospodářsky a církevně ovládan a v důsledku toho se zřiká moci, privilegií a prestiže svého otce.

V tomto konfliktu otec – syn zasahuje Dona Pica. Ze solidarity se svým synem se staví proti svému muži – s plným vědomím osobního rizika, které bylo s tímto rozhodnutím spojeno (srov. 1 C 13; 3dr 18; LM 3).

Protože svého syna vysvobodila ze zajetí otcovských řetězů, je i ona týrána svým mužem, který v ní vidí „kolaborantku“ s „nepřítelem“, tj. se svým synem Františkem. Když viděl Pietro Bernardone, že jeho moc v domácnosti je zpochybněná a podkopaná, hledá soudní rozhodnutí. Protože František již podléhá církevnímu právu, obrací se Pietro Bernardone na biskupa Guida, který sám je patriarchálně privilegovaným mužem. Ten měl v Božím jménu zajistit autoritu, čest a nároky otce.

Avšak Guido se staví na stranu Františka, při plném vědomí toho, že takové stanovisko se odchyluje od tradic, za kterými jinak obvykle stávala i samotná církev.

Guido se samozřejmě mohl tohoto rozhodnutí vzdát. Ale po svém setkání s Františkem nemohl rozhodnout jinak.

I my jsme na základě tradovaných nespravedlností v důsledku patriarchálních struktur stavění před rozhodnutí podobná těm, které měli před sebou František, Donna Pica a biskup Guido. Zdržet se názoru nebo nejednat neznamená neutralitu, nýbrž kolaboraci s cíli a úmysly mocných.

Vystupovat proti domácímu násilí: Bezejmenná žena

V příběhu nejmenované vznešené ženy, která byla svým mužem hrůzyplně týrána (srov. 2 C 38; LegPer 27; LM 11), se obrací pozornost především na obrácení jejího muže.

Čteno očima ženy, stojí v popředí rozhovor Františka s obětí domácího násilí. Jedna vdaná žena se cítila být povolána ke zdrženlivosti a dostala se tak do konfliktu se svým mužem. Prostřednictvím Františka přichází onen muž k náhledu, že jeho žena má právo žít svoje povolání a rozhodovat o svém vlastním těle. Společně se připojují k cestě pokání.

Ještě jedna úvaha o vyloučení žen: Paní Jakuba, Klára a její družky.

Příběh „Bratra Jakuby“ zaujímá ve františkánské tradici zvláštní postavení. Je příkladem toho, že pravidlo, stanovené samotným Františkem, podle kterého nesměly ženy vstoupit do Porciunkuly, bylo zneplatněno (srov. 3 C 37n.; LegPer 101). Také rozhovor, vedený mezi Františkem a jeho bratry ohledně jídla s Klárou a jejími družkami, klade otázku po důvodech a okolnostech pro „pravidla“ a jejich „výjimky“ (srov. Kv 15).

Pro Jakubu, Kláru a její družky byly dveře klauzury otevřeny. Z tehdy jasného důvodu zde pravidlo již neplatilo.

To mimochodem ukazuje, jak suverénně František zacházel s pravidly. Zvolání „Otevřete dveře a pusťte je dovnitř – neboť náš bratr Jakuba“ nemusí ustanovení pro ženy plnit“ je známo až dodnes. Samozřejmě musíme z dnešního hlediska poznamenat, že k tomu nebyla nutná žádná změna pohlaví. Vyloučení žen, protože jsou ženy, je, pokud se týká františkánské rodiny, zásadně nepřipustné.

Uznat duchovní vůdcovství žen: Klára

Naše chápání Kláry se v posledních letech zvýšilo. Ve svých spisech se jeví jako silná žena a duchovní průvodkyně. Samotný František hledal její radu (srov. Kv 16) a ona

sama kladla kvůli své chudobě po celý život odpor vůči církevní autoritě. Byla jednoznačně víc, než „malou rostlinkou“ svatého Františka. Také pro papeže Řehoře IX. byla Klára duchovní autoritou, proto ji při své návštěvě v San Damiano požádal, aby u stolu žehnala chléb (srov. Kv 33).

Duchovní vůdcovství Kláry se ukazuje i v její korespondenci se svatou Anežkou z Prahy. Doprovází jako žena duchovní cestu Anežky a podporuje ji v jejím střetu o duchovní samostatnost i vůči papeži:

„Co už držíš, drž pevně! Co konáš, konej vytrvale a nikdy nepouštěj, ale klidně, radostně a hbitě jdi po cestě k velké blaženosti v tichém následování. Pospíchej, ale dej pozor, aby se na Tvé nohy nezachytilo něco z pozemského prachu. Nevěř a nesouhlas s ničím, co by tě chtělo od tohoto předsevzetí odvrátit, nebo ti na závodní dráze kladlo překážky. Běž o závod k dokonalosti dokonalosti, k níž tě povolal Duch Páně, abys splnila své sliby Nejvyššímu (srov. Ž 50),“ (2. An).

Ještě zřetelnější je Klářino vyslovené ženské sebevědomí v řeholi. Poprvé v dějinách píše žena řeholi pro ženy. Ve formulaci svého „požehnání“ podtrhuje ženskou formu řeči, což je pro tradiční církevní formu zcela neobvyklé.

Požehnání

Ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého. Amen.

Moje sestro i moje dcero Anežko! Náš Pán tě požehnej a chraň! Nechť ti rozzáří tvář a je ti milostiv! Kéž k tobě obrátí svou tvář a dá ti svůj pokoj!

Já, Klára, služebnice Kristova, sazenička našeho blaženého Otce Františka, tvoje sestra a tvoje i ostatních Chudých sester matka, třebaš nehodná, (licet indigna) prosím našeho Pána Ježíše Krista pro jeho milosrdenství a na přímluvu jeho nejsvětější Matky Marie, svatého Michaela, knížete andělů, našeho blaženého Otce Františka a všech Božích světců a světic (sanctorum et sanctarum), aby ti nebeský Otec udělil a potvrdil na nebi i na zemi své nejsvětější požehnání. Na zemi ať ti mezi svými služebníky a služebnicemi v bojujícím křesťanstvu (inter servos et ancillas suas in Ecclesia sua militanti) dává více milostí a ctností, na nebi ať tě ve vítězném křesťanstvu, v zástupu svých světců a světic (in ecclesia triumphanti inter sanctos et sanctas suas) povýší a poctí.

Žehnám ti ve svém životě i po své smrti, seč stačím i víc než stačím, veškerým požehnáním, kterým Otec milosrdenství v nebi i na zemi požehnal a stále žehná své syny a dcery (filiis et filiabus) a kterým každý duchovní otec a duchovní matka (pater et mater spiritualibus) požehnali a stále žehnají své duchovní syny i dcery. Amen.

Po všechen čas miluji tvou duši i všechny tvoje sestry. Prosím tě, abys horlivě zachovávala, co jsi Pánu slíbila!

Náš Pán buď s tebou po všechen čas a dej Bůh, abys vždycky byla v něm. Amen.

Ženská podoba Ukřižovaného: Paní Chudoba

V souvislosti s rozhodnutím se pro chudé (srov. UL 19) byla řeč o fascinující knížce, ve které se mluví o „paní Chudobě“. Toto dílo z poloviny 13. století, ona tzv. „Úmluva svatého Františka s paní Chudobou“, bylo dosud chápáno příliš úzce z pohledu ctnosti chudoby. Čteme-li je očima žen, přijdou nám na mysl zcela jiná hlediska. Dříve než budeme mluvit o tomto díle, chtěli bychom se blíže zmínit o dřevěném kříži, který vznikl patrně v 8. století a který nese název „Volto Santo“ (= svatý obličej). Na tomto zobrazení, které můžete vidět v dómu v Luce, má Ukřižovaný na sobě dlouhou rukávovou tuniku jako kněžské roucho. Napodobeniny, které kupci rozšířili až do Francie, Holandska a na sever Německa, zprostředkovávají zcela „ženskou“ podobu Ukřižovaného. To zavedlo příčinu k legendě z 12. století o ukřižované světici jménem Kummernis (= zármutek) nebo Wilgefortis (= silná, svatá vůle).

Legenda vypráví, jak Kummernis jako dceru pohanského krále žádal za ženu jeden princ. Kummernis se však zdráhala kvůli slibu věrnosti, který dala Kristu, jemuž se zaslíbila. Její otec jí tedy uvrhl do žaláře a poté, co Kristus vyslyšel její prosbu o znetvoření mužským plnovousem, jí otec za trest dal ukřižovat.

Kult svaté Kummernis se rozšířil po celé polovině Evropy a zůstal živý až do 19. století. Je známo kolem tisíce písemných a ikonografických svědectví, k tomu kaplí, nespočet děkovných darů a zařazení této mytologické lidové světice do římských analů svatých s vlastní slavností 20. července. To dokládá oblibu kultu, která zcela zřetelně odpovídá hluboké touze lidové zbožnosti po svatosti, v níž je sexualita v kladném smyslu „zrušena“.

Příklad vroucnosti úcty ukazuje jeden děkovný obrázek, který byl ve druhé polovině 18. století věnován v Inneringen z vděčnosti za vyslyšení modlitby sv. Kummernis. Vděčná prosebnice se nechala sama zobrazit, jak klečí s nově narozeným kojencem před světící.

V současnosti existuje častěji „nadpohlavní“ zobrazení Ukřižovaného, podobně jako tento Ukřižovaný vždy nese rysy příslušné kultury v Africe, Asii, Oceánii a Americe. Z hlubin náboženské představivosti žen vystupuje dnes ženská tvář Ukřižovaného a nalézá své umělecké vyjádření, např. v kontroverzním zobrazení Krista britským umělcem na počátku osmdesátých let. Podobně tomu mohlo být s paní Chudobou.

V nejnovější době získaly citáty z Bible, které jsou v „Úmluvě svatého Františka s paní Chudobou“ uváděny, nový význam ve světle moderní exegeze. Často je ztotožňováno působení a postoje paní Chudoby s jednáním Božím. Zkušenost, kterou bratři s paní Chudobou prožívají, se nápadně shoduje se vztahem, který vládnul mezi izraelskými proroky a Jahvem. Literární útvar, ve kterém se František s „paní Chudobou“ snoubí, je snoubeneckou mystikou v literatuře moudrosti, prorockých knihách a Písni písní.

Milovaný tvoří s milovanou jedno tělo a jednu duši (srov. 2 C 55; 70). „Paní Chudoba“ je tedy podstatně spojena s Ježíšem Kristem. Je jeho milovanou nevěstou, se kterou je spojen nerozlučným svazkem. Můžeme si také připomenout, jak Bible hovoří o moudrosti (= Sophia). Dnes se říká, že ona je ženskou tváří Boha. Stejným právem by se v důsledku toho mohlo říci: Paní Chudoba je ženskou tváří Ukřižovaného.

„Ty však jako věrná nevěsta a jeho milovaná přítelkyně ses od něho nevzdálila ani na okamžik. Ano, tím méně ses vzdálila od jeho boku, čím víc jsi viděla, jak jim druzí pohrdají. Neboť kdybys ty s ním nebyla bývala, nebyli by mohli všichni jím tak opovrhovat“ (SC 20).

„Tys ho nenechala na holičkách až k smrti, a to k smrti na kříži (Fp 2,8). A na samotném kříži, když už jeho tělo bylo obnažené, když rozevřel náruč a jeho ruce i nohy byly proboděné, trpěla jsi s ním, a to tak, že na něm nebylo vidět nic slavnějšího než právě ty“ (SC 21).

Ženy byly vedeny k tomu, aby se s Ukřižovaným ztotožnily.

To mnohdy vedlo k pasivitě a k mlčení vůči bezpráví a útlaku všeobecně, ba dokonce k přijetí vlastního útlaku jako ženy. „Paní Chudoba“ naproti tomu staví osvobozující obraz spásného utrpení, zrozeného ze solidarity a odporu. Zapojuje se beze strachu a vášnivě do tajemství kříže. Celou svojí existencí přijímá Bohočlověka, jako „žena“ jej objímá a ztělesňuje jej ve své vlastní bolesti. Skrze její radikální a niterné spojení s Ukřižovaným vyzývá paní Chudoba bratry, aby zanechali veškeré samolibosti a sebeuspokojení. Vyzývá své sestry, aby překonaly sebelítost a zoufalství:

„Ať vás neodstraší velikost boje a nesmírná námaha, protože se vám dostane bohaté odměny. Mějte oči upřeny na Ježíše: Od něho naše víra pochází a on ji vede k dokonalosti. Místo radosti, která se mu nabízela, vzal na sebe kříž a nic nedbal na urážky (Žid 12,2). Pevně se držte naděje, kterou vyznáváte (Žid 10,23). Vytrvale běžte

běh o závod, který je vám určen (Žid 12,1), za láskou! Potřebujete vytrvalosti, aby se vám, až vykonáte Boží vůli, dostalo splnění slibu (Žid 10,36)“ (SC 66).

Závěrečné poznámky

5

V tomto učebním listě šlo o to, rozpoznat předsudky, skreslení a slepá místa, které náš pohled mátlý a bránily nám v následování Krista. Sexismus je sociální hřích, a jako takový je rozšířen právě tak jako rasismus, třídní myšlení a militarismus.

Při naší zvláštní, františkánsky ovlivněné touze vydávat svědectví o společenství Božské lásky, Trojjedinosti, bychom byli rádi, aby osvobozující podněty, které vyvíjíme ve svých různých kulturách, umožnily plnou účast a lidskou důstojnost všech bratří a sester.

Na základě našeho přesvědčení, že „jenom ve vzájemném dávání a přijímání můžeme dospět k našemu františkánskému poslání“ (Mattli 2), chceme přijmout výzvu vystoupit a bojovat proti všem zjevným i skrytým formám sexismu. Musíme si osvojit přednostně se rozhodovat pro utlačenou ženu.

Církevní a františkánské prameny

Bible	Lk 18,15n; 24,1-10; Mt 28,1-10; Jan 8,13,1-20
Dokumenty církve	GS 29
Františkánské prameny	Nap 3n; NR 2, 4-6, 12; PŘ 10n, 1 C 11n; 2 C 38, 55, 70; 112n, 217, 3 C 37n, 181, 3 dr 17, 18; SC 21, 66; LM 2, 5, 11, 14; Lm, LegPer 27, 101; Kv 15, 33; 2 An
Mezifrantiškánské dokumenty	Mattli 2
OFM – OFM ^{Cap} – OFM ^{Conv}	
OSC (klarisky)	
OSF (TOR)	
OFS (SFR)	
Dodatky	

Poznámka: Účastníci kursu mohou pramenné údaje rozšířit.

1. cvičení:**Církevní pohled**

Oblastní a národní biskupské konference po celém světě přiznaly, že existují formy sociální nespravedlnosti, které snižují důstojnost žen. V následujících výňatcích z oficiálních církevních prohlášení v Africe, Asii, Latinské Americe a U.S.A. budou uvedena témata a doporučení k nesnázi žen.

1. Ze závěrečného dokumentu 4. plenárního zasedání Federace asijských biskupských konferencí, Tokio, 1986:
.....**„3.3. Laici a těžkosti asijských žen**

3.3.1. Mezinárodní media neustále potvrzují, jak turismus a zábavný průmysl využívá, zneužívá a odlidšťuje asijské ženy. To je však pouze jeden aspekt současné situace asijských žen.

Hodně bezpráví zakoušejí jak z tradičních kruhů, tak v důsledku nového průmyslového a hospodářského pořádku. Těžce na ně doléhají nucené sňatky, věno, bití a usmrcování ženských potomků ještě v těle matky; mnohé ženy to vede k zoufalství a sebevraždám. Moderní průmysl využívá jejich pracovní sílu tím, že platí nízké platy za těžkou práci žen v kamenolomech a na stavbách místních a nadnárodních firem. Žena je diskriminována na trhu práce a zneužívána i v domácnosti. Asijská společnost pohlíží obecně na ženu jako na druhořadé stvoření. To jsou některé skutečnosti v životě asijských žen, které naléhavě volají po změně.

3.3.2. Na druhé straně lze v Asii nalézt hluboké a opravdové uznání ženy. Žena je považována za střed rodiny. V kritických okamžicích je to právě ona, o kterou se ostatní opírají. Podíl, který mají na pokroku ženy jako pracující, lékařky, advokátky, vedoucí firem, účetní, političky, učitelky apod. je úžasný, přes všechny překážky, které jim tradice staví do cesty. I v církvi dosáhly ženy významných věcí, především ve školství, péči o nemocné, katechezi, správě a jako kompetentní členky pastoračního týmu. My jsme jim tentokrát v našich shromážděních naslouchali a lépe si uvědomili některé skutečnosti a pravdy, které se týkají úlohy ženy v Asii.

3.3.3. Žena je – v plném smyslu slova – lidská osoba, nezávisle na jakékoliv rase, třídě, kmenu nebo náboženství. Je stvořena „k obrazu Božímu“. I na ni se vztahuje božské povolání, starat se spoluodpovědně o stvoření (Gn 1,27). Tragickým způsobem byl tento obraz a tato podobnost Bohu ponížena, rozdupána a nejrůznějším způsobem potlačena. Proto ženy volají k Bohu o osvobození.

My sami jsme toto hořké volání slyšeli, neboť zde vyslovily své nejhlubší přání o důstojnost a svobodu a připomenuly nám, že Marie je Matka Boží a že, jako žena, jedinečným způsobem spolupůsobila s Ježíšem, aby mohlo přijít království jeho Otce. Proto není pouze lidskou nutností, ale příkazem evangelia uznat ženskou polovinu lidstva a znovu nastolit její důstojnost, aby bylo ženám umožněno převzít jejich právoplatnou roli ve světě a v církvi.

3.3.4. Tím mají laici ve svých oblastech působnosti mimořádnou povinnost, ať to je v hospodářství, vzdělání, v hromadných sdělovacích prostředcích, v politice či veřejných službách, ctít a bránit důstojnost ženy a měnit postoje, politiku, praxi a zákonodárství, která přispívají k diskriminaci a utlačení žen.

3.3.5. Ale i v Božím lidu, v církvi, musí být uznána celistvá, lidská důstojnost ženy. Neboť církev nemůže být znamením Božího království a eschatologickým společenstvím, pokud nebude závazně ctít dary, které Duch Svatý zaručil ženě a pokud ženy nebudou mít žádný podíl na ‚svobodě Božích dětí‘. Ženy nárokují podíl na církevních úřadech a na rozhodovacích procesech církve, který jim je zaručen.

3.3.6. Pak se celý Boží lid stane věrohodným znamením pro důstojnost a svobodu ženy ve společnosti a ve světě; a církev pak bude moci hovořit tak, jako žádná jiná instituce, o nouzovém stavu asijských žen a stát se jejich mluvčí.“

2. Z dokumentu 3. všeobecné konference latinskoamerického episkopátu (CELAM) v Pueblu, 1979:

.....

„3.6. Žena

Přes to, že se v různých částech dokumentu hovoří o ženě jako o řádové sestře, o ženě v rodině atd., zkoumáme zde její konkrétní příspěvek k přítomné a budoucí evangelizaci Latinské Ameriky.

Situace

834. K již známému odsunutí ženy stranou v důsledku kulturních atavismů (přednostní postavení muže, nerovné odměňování, nedostatečná výchova atd.), které se projevuje tím, že v politickém, hospodářském a kulturním životě není žena téměř zastoupena, ukazují se nové formy jejího odsouvání stranou ve společnosti, která je ovládána konzumním myšlením a hédonismem. To zachází až tak daleko, že se žena stává objektem konzumu, přičemž se její vykořisťování zamlžuje záminkou, že se jedná o moderní vývoj (pojetím v médiích, erotismem, pornografií atd.).

835. V mnoha našich zemích stoupla ženská prostituce, ať už vlivem stísněné hospodářské situace či zostřené morální krize.

836. V pracovním sektoru zjišťujeme, že vydané zákony na ochranu ženy nejsou dodržovány nebo jsou obcházeny. V této situaci nejsou ženy vždy organizované, aby vyžadovaly dodržování svých práv.

837. Žena je v rodinách, v důsledku své pracovní činnosti mimo práci v domácnosti přetížena a v nemálo případech musí na sebe vzít všechnu odpovědnost, když muž rodinu opustí.

838. Pozornost si zaslouhuje žalostné postavení ženských zaměstnankyň domácností, neboť jsou svými zaměstnavateli často zneužívány a vykořisťovány.

839. V samotné církvi není žena mnohdy v dostatečné míře oceňována a na pastoračních iniciativách se téměř nepodílí.

840. Jako kladné náznaky však lze vyzdvihnout pomalý, ale rostoucí podíl žen na úkolech souvisejících s budováním společnosti, jakož i nárůst ženských organizací, které usilují o podporu a začlenění žen ve všech oblastech.

Reflexe

Rovnost a důstojnost ženy

841. Žena je stejně jako muž podobna Bohu. ‚Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil‘ (Gn 1,27). Úkol ovládnout svět, pokračovat v díle stvoření, být spolustvořitelem s Bohem, náleží tudíž ženě stejně jako muži.

Poslání ženy v církvi

842. Již ve Starém Zákoně nacházíme ženy, které měly v Božím království důležité úkoly, jako Marie, sestra Mojžíšova, Anna, prorokyně Debora a Chulda (2 Král 22,14), Rút, Judita a další.

843. V církvi má žena podíl na darech Kristových a šíří jeho svědectví životem víry a lásky jako Samařanka (srov. Jan 4), jako ženy, které doprovázely Pána a sloužily mu svým majetkem (srov. Lk 8,2), jako ženy na Kalvárii (srov. Jan 19,25), jako ženy vyslané samotným Pánem sdělit apoštolům, že vstal z mrtvých (srov. Jan 20,17), jako ženy v prvních křesťanských společenstvích (srov. Sk 1,14; Řím 16,1-15).

844. Obzvláště to však činí jako Maria při Zvěstování, která bezpodmínečně přijímá slovo Páně (srov. Lk 1,26 a dále), která navštívila Alžbětu a sdělila jí přítomnost Pána a sloužila jí (srov. Lk 1,39-45), v Magnificatu, kde prorocky zpívá o svobodě Božích dětí a o vyplnění zaslíbení (srov. Lk 1,46 a dále), která porodila Slovo Boží a dovolila klanění těm všem, kteří je hledali, ať to byli prostí pastýři či mudrci z dalekých zemí (srov. Lk 2,1-8), při útěku do Egypta, kde na sebe bere důsledky podezření a pronásledování, jehož předmětem je Boží Syn (srov. Mt 2,13 a dále), která vzhledem k tajemnému a úcty hodnému chování Pána vše ve svém srdci uchovávala (srov. Lk 2,51), která byla vnímavá k potřebám lidí a tím vyvolala mesiášské znamení a zkrášlila oslavu (srov. Jan 2,1-11), která pod křížem pevně, věrně a veřejně Ježíše mateřsky objala, která s celou církví toužebně očekávala plnost Ducha (srov. Sk 1 a dále), kterou vidíme přijatou v nebi, která je liturgicky uctívána s odkazem na tu ženu, která je jako symbol církve zobrazena v Apokalypse (srov. Zj 12).

845. Žena musí svými vlastními schopnostmi účinně přispívat k poslání církve svojí účastí v orgánech pastoračního plánování a koordinování, na katechezi atd. (srov. RM 49,50). Možnost přenést na ženy funkce, které nepředpokládají svěcení, jim otevře nové cesty účasti na životě a poslání Církve.

846. Zdůrazňujeme zvláštní roli ženy jako matky, ochránčyně života a vychovatelky v rodině.

Poslání ženy ve světě (Společenství a spolupůsobení je společný úkol)

847. Úsilí o osvobození v našich národech zahrnuje též lidskou podporu ženy jako „znamení času“, které se opírá biblické pojetí vlády člověka, který byl stvořen „jako muž a žena“.

848. Žena musí být přítomna v realitě doby a svým charakterem ženy přispívat spolu s mužem ke změně společnosti. Hodnota ženské práce nesmí sloužit výlučně k uspokojování hospodářských potřeb, ale musí být prostředkem k posílení jejího osobního rozvoje a k vybudování nové společnosti.

Závěr

849. Církev je povolána k tomu aby přispěla k lidské a křesťanské podpoře ženy tím, že jí pomáhá překonávat vedlejší postavení, v kterém se případně nalézá, a připravuje ji na její poslání v církevním společenství a ve světě.“

3. Výňatek z Pastýřského listu katolické Biskupské konference U.S.A.

„Hospodářská spravedlnost pro všechny, katolické sociální učení a americké hospodářství“, Washington D.C., 1986:

„a) Děti v chudobě

176. Některé skupiny jsou postiženy chudobou silněji, než jiné. Nejtíživější je patrně vzrůst počtu chudých dětí. Dnes je jako chudé hodnoceno každé čtvrté americké dítě do šesti let a mezi černošskými dětmi každé druhé do šesti let. Počet dětí, žijících

v chudobě stoupl v letech 1973 až 1983 o 4 miliony s výsledkem, že nyní je ve Spojených Státech více chudých dětí, než kdykoliv před rokem 1965 (31). Problém je zvláště závažný u rodin, kde je žena samoživitelka, v nichž je chudá polovina všech dětí. Dvě třetiny černošských dětí a skoro tři čtvrtiny latinskoamerických dětí jsou chudé.

177. Velmi mnoho chudých rodin s dětmi nedostává od vlády žádnou podporu, nemají zdravotní pojištění a nemohou platit za lékařské ošetření. Méně než polovina dětí je očkována proti nemocem, kterým lze předejít, jako jsou záškrt a dětská obrna (32). Chudé děti jsou znevýhodněny již dokonce před narozením; jejich matky nemají přístup ke kvalitní těhotenské péči. Jsou proto vystaveny daleko většímu riziku předčasného porodu. Rovněž je mnohem větší riziko, že jejich děti mají nízkou porodní váhu, jsou tělesně a mentálně znevýhodněny a během prvního roku života umírají.

b) Ženy v chudobě

178. V uplynulých dvaceti letech dramaticky vzrostl počet žen v chudobě (33). Tuto skupinu tvoří matky samoživitelky a ženy s nedostatečným příjmem, souvisejícím s rozvedením, smrtí manžela nebo odchodem do důchodu. Více než třetina všech rodin, které závisí na ženě, jsou chudé. U menšinových rodin s ženskou představenou převyšuje počet chudých 50 procent.

179. Diskriminace žen v oblasti platů je důležitou příčinou této vysoké míry chudoby. Mnoho žen pracuje, ale zůstávají chudé, protože jejich mzdy jsou příliš nízké. Ženy, které kromě domácnosti pracují na plný úvazek po celý rok, vydělávají pouze 61 procent toho, co vydělávají muži. Proto plná zaměstnanost ženy sama o sobě neznamená odstranění chudoby u žen. Státisíce žen mají pracovní místo na plný úvazek a přesto jsou chudé. 60 procent žen pracuje pouze v 10 pracovních oborech a většina nových pracovních míst leží v oblastech nízkých mezd a omezených možností růstu. K tomu je mnoho žen vysloveně diskriminováno, pokud se týká platu a mzdy, pracovního místa a možnosti růstu. V důsledku toho se většinou dostanou na pracovní místa nízkou zařazená, co se týká odměňování a postavení, která dávají malý pocit jistoty, odborově téměř nejsou organizována a nabízejí jen nepatrné možnosti přivýdělku. Taková diskriminace je nemorální; je nutno podniknout kroky k odstranění důsledků sexismu ve společnosti.

180. Dalším důležitým bodem, který je nutno podrobit diskusi, je zodpovědnost žen při výchově dětí. Přes mnohé změny v rodinném a manželském životě za poslední desetiletí mají ženy v této oblasti stále hlavní zodpovědnost. Když selže manželství, zůstávají děti nadále většinou u matky, která nese i finanční odpovědnost za jejich zaopatření. Ženy často vycházejí z toho, že vystoupí z pracovního života, vychovávají děti a podřídí tomu svoje rozhodnutí, týkající se kariéry a zaměstnání. V jiných případech nejsou z důvodu své úlohy vychovatelky dětí zaměstnávány anebo přijaty na lépe placená místa. K tomu se připojuje skutečnost, že většina rozvedených žen a matek – samoživitelek, nedostává pro své děti žádné výživné. V roce 1983 dostala tuto podporu méně než polovina žen, které mají nárok na výživné. Nadto jenom polovina dostala nejvyšší obnos, který jim náležel. Ještě méně je žen (14%), kterým jsou přiznány alimenty a mnohé starší ženy, které mnoho let pracovaly v domácnosti a jako vychovatelky dětí, končí v chudobě (36). Takové ženy jen těžko shánějí práci a mají problémy zajistit si zdravotní pojištění.“

4. Výňatek z Pastýřského listu katolických biskupů z Ugandy „Buďte mými svědkyněmi! Povolání a poslání ženy v církvi a ve společnosti“, 1996:

.....

„Moderní církevní učení o ženách

11. Veškeré moderní sociální učení o aktivní účasti laiků v církvi jasně ukazuje, jak nezbytně nutné je zacházet s ženami spravedlivě, a to jak v církvi, tak ve společnosti. Vyzývá každého, kdo pracuje v pastorační službě nebo ve veřejných úřadech, aby napomáhal spravedlnosti ve vztahu k ženám a tím je posiloval a umožňoval jim převzít jejich oprávněnou roli v církvi a ve společnosti.

Toto učení je obsaženo v následujících dokumentech, jejichž studium a používání katolickým ženám důrazně doporučujeme:

- Familiaris consortio (1981)
- Sollicitudo rei socialis (1987)
- Mulieris dignitatem (1988)
- Christifideles laici (1988)
- Redemptoris Missio (1990)
- Centesimus Annus (1991)
- Veritatis splendor (1993)
- Učitelky míru (1994)
- Evangelium vitae (1995)
- List papeže Jana Pavla II. ženám (1995),
- a mediím: Moderní fórum k podpoře role ženy ve společnosti (poselství papeže Jana Pavla II. ke 30. Světovému dni sdělovacích prostředků, 1996).

13. Za zvláštní zmínku stojí africká synoda, která se sešla ve dnech 10. dubna až 18. května 1994 v Římě. Vážně se zabývala postavením, povoláním a službou žen v církvi a společnosti. Vyslovila požadavek: „Poskytnout ženě kvalifikované vzdělání, aby byla připravena na svou zodpovědnou roli manželky a matky, a také proto, aby se jí otevřely všechny společenské možnosti, ze kterých se jí jak tradiční tak moderní společnost snaží bezdůvodně vyřadit. Synoda se modlí za to, aby ženě bylo vráceno místo, které odpovídá její skutečné podstatě, a které jí, díky její již dávno prověřené zodpovědnosti, náleží“.

Synoda si přeje, aby ženy:

- se plně zapojily do rozhodování uvnitř církve
- přijaly vedoucí pozice v církvi
- doporučily nové služby pro ženy v církvi a
- připomněly požadavek spravedlivé odměny pro pracovnice a spolupracovnice v pastorační praxi.“

5. Z pastoračního listu Petera Seiichi Shirayanagiho, tokijského arcibiskupa, „Soucit s druhými“, 1997:

.....

„8. Problémy cizinky v japonské rodině

Problémy, s kterými se musela vypořádat jistá cizinka v jedné japonské rodině jsou tak velké, že je nemůžeme nechat bez povšimnutí ani z pastoračního, ani z lidského hlediska.

Dvounárodnostní manželství má větší sklon ke komplikacím, než manželství mezi lidmi stejné národnosti. K omezením, daným nedostatečnou znalostí příslušného jazyka, přistupuje rozdílnost kultur a zvyků.

Vezmeme-li si jako příklad ženu z Filipín, která se provdá za Japonce, potom můžeme porozumět následujícímu. Na Filipínách je rodina obvykle velká. Dávání a brání hraje velikou roli a vytváří stálý komunikační proud. V Japonsku, kde je rodina malá a má jen málo dětí, neexistuje téměř vůbec žádný dialog. To znamená, že velmi často je žena sama doma a čeká na manžela, který přichází domů pozdě. Je-li tchyně místní, je mladá manželka – cizinka často vtažena do sporů mezi svým manželem a jeho matkou. Je také mnoho případů mužů, kteří bijí své ženy, když jim nejsou po vůli.

V případě Margarity to bylo takto: Tři roky po svatbě jí muž jednoho dne zcela neočekávaně, bez jakéhokoli předchozího rozhovoru, oznámil, že se zamiloval do jiné ženy a chce se rozvést. Zaplatil by jí cestu zpět na Filipíny. Po dlouhých tahanicích byli rozvedeni, ale ponížení, které si tato žena vytrpěla od svatby až do rozvodu, je pro nás Japonce zcela nepochopitelné.

V některých rodinách, v nichž nemá žena žádné blízké přátele, ani nikoho jiného, na koho by se mohla obrátit o radu, se pro ni stává nemožným ventilovat vnitřní tlak a nakonec se psychicky i tělesně zhroutí. K tomu přistupují ženy, které sáhnou po drogách či alkoholu. Víme i o lidech, kteří zcela ztratí svoji osobnost. Naštěstí znala Margarita jednu řádovou sestru, kterou mohla požádat o radu, a ta měla přátele v církvi. Ti byli její záchranou.

Prosím vás, mějte aspoň jedno zbytečné slůvko pro ony cizinky, které jsou provdávány za Japonce, a zvažte, jak můžete i vy trošku ulehčit jejich bídu a izolaci, kterou zakoušejí.“

Otázky a úkoly:

1. Porovnejte tyto různé výzvy a zdůrazněte jejich rozdíly.
2. Jmenujte hlavní žádosti jednotlivých biskupských konferencí.
3. Jak zareagujete na tyto výzvy vy osobně?

2. cvičení:

Nábožensko – feministické perspektivy

V následujícím textu zjišťuje sr. Caroly Osieková význam a nutnost obrácení v křesťanském společenství ve věci sexismu.

„Obrácení znamená poznání nové pravdy, podle kterého to, co bylo dříve přijatelné, již nemůže být nadále přijímáno; znamená to však též přání změnit se a sladit vlastní život s novým názorem. *Morální obrácení*, o kterém se většinou mluví, vyžaduje vzdát se toho, co bylo poznáno jako zvrácené a hříšné (i když to třeba nebylo vždy jako takové vnímáno), a opravit to podle nového chápání. Vůle k obrácení není vždy spjata s potřebou doznat vinu a bezprávi. *Intelektuální obrácení* může zahrnovat názor, že v důsledku neznalosti a nedostatku osvěty nebylo dosud možné jednat nebo smýšlet jinak. *Duchovní obrácení* je možné prožívat jako povolání k novému životnímu stylu bez náznaku toho, že dřívější styl byl bezpodmínečně chybný. Znamená to pouze to, že dřívější styl již není vhodný. Takto mohou všechny procesy obrácení kombinovat jednotlivé prvky uvedených tří variant.

Důležité není to, co bylo dříve, ale to, co je uznáváno za ‚správné‘ pro současnost a budoucnost. Kořenem hříchu je zdráhání obrátit se a uznání nutnosti obrátit se. Hříchem je pýcha a sebeuspokojení, nebo sebelítost a zoufalství. Při první možnosti se zdráháme nahlédnout vlastní neschopnost a vlastní ubohost ať individuální nebo kolektivní; při druhé nechceme přiznat, že pýcha a sebeuspokojení v sobě nesou možnost k překonání sebe samého. Každé správné vybočení z této slepé uličky předpokládá ochotu k obrácení, tzn. schopnost odhlédnout od sebe a přijmout něco od druhých.

Když přemýšlí o obrácení věřící feministka, vidí jeho okamžitou a zřetelnou nutnost v institucionální církvi. Systematický útlak, osočování a podceňování ženy ve jménu evangelia nepotřebují žádné další důkazy. I když existují určité výjimky, teologická i praktická křesťanská tradice jako celek vždy uznávala zásadní rovnost pohlaví před Bohem a jejich základní rozlišnost. Sexismus a paternalismus se projevují negativně třemi způsoby jak na ženy, tak na muže. Zaprvé upírají ženám institucionálním způsobem lidskou důstojnost tím, že je na základě pohlaví vylučují od každého přístupu k sakrální oblasti a k vedoucím funkcím. Zadruhé se pokoušejí udržet teologické ospravedlnění tohoto útlaku, aby se zdál patriarchální postoj ve jménu Božím právoplatný. Zatřetí je sexismus škodlivý nám všem, protože zkresluje uvědomění, takže jak utlačovatelé, tak utlačovaní nevědomky přejímají svoje předepsané role a ztotožňují se s nimi. S napadením důstojnosti ženy je současně napadena důstojnost muže, neboť jsou-li ženy degradovány na občany druhé třídy, ponechává se mužům iluze, že prvořadí jsou jen oni, že to odpovídá Božím záměrům a proto se to nedá změnit. Tímto způsobem se církve podílí na strukturálním násilí proti ženám; na strukturálním násilí, které nejen v tichosti trpí osobní násilí, ale dokonce je podporuje. Protože zde hovoříme o ‚společenském a církevním strukturálním pochybení‘, je morální obrácení potřebné. Patriarchalismus je formou třídního chápání, tj. podřízení jedné společenské skupiny druhé. Zastává hierarchický pohled na lidskou společnost, při které podmaňování a podmanitelnost charakterizují stávající formu lidských vztahů a znemožňují rovnocennost muže a ženy. Tento názor rovněž znemožňuje rovnost před Bohem, neboť sociální podmínky a kulturní vlivy jsou nevyhnutelnými faktory při výchově jednotlivců nebo skupin. Takto se stává ideál ‚rovnocenného následování všemi‘ (Kvítky), po kterém vlastně ženy touží, zcela nedosažitelný. To je hřích proti lidskosti a proti Bohu. Institucionální církev je vyzývána i k intelektuálnímu obrácení. Nestačí doznat hříšnost, pokud ti, kteří se hříchu dopouštějí, nenahlédnou, proč jednali hříšně. Feminismus je v rozvinutých zemích často obviňován, že je elitářský, povrchní a bezvýznamný pro skutečné problémy světa, jako jsou chudoba, hlad, nemoc a politický útlak. Stejně tak jsou pokusy o odstranění diskriminace ženy v církvi vnímány jako sobecké a úzkoprsé, neboť se prý od angažovaných křesťanů očekává mnohem důležitější aktivita v boji o spravedlnost ve světě.

Kdo vznáší takovéto námitky nevidí, že je spojitá souvislost mezi všemi těmito problémy, neboť vždy jde o lidskou důstojnost, která je zraňována institucionální diskriminací a o lidská práva, která jsou upírána. Zde existují největší rozdíly. Námitka, že ani ve společnosti, ani v církvi, není čas na to, abychom se starali o práva žen, protože máme na práci o tolik důležitější věci, je ústupem od ústřední otázky. Pokud se jako vždy zasazujeme o uznání lidských práv a lidské důstojnosti, pak nemůže být správné opustit část tohoto úkolu ve prospěch jiného hlediska. Každé intelektuální obrácení nese se sebou přehodnocení v duchovní oblasti. Jsme povoláváni prostřednictvím prorockých hlasů žen k hlubšímu prožívání následování Krista? Nejenom lidský pocit pro ‚fér play‘ nás volá ke spravedlnosti; a nejenom naše demokratické zkušenosti a ideály nás vyzývají, abychom uznali celistvou důstojnost všech lidí, ale také se zde jedná především o požadavek evangelia. Ženy dnes vyzývají

církev, aby uskutečnila to, co je zde požadováno. Jejich hlas má svůj podíl na rozvoji tajemství Božího zjevení v dějinách.

Všeobecné poznání pravdy o nás samých – a tím též o Bohu – vyžaduje čas. V ranných staletích křesťané nezpochybňovali morální ospravedlnění otroctví až do chvíle, kdy se jejich svědomí pro tuto otázku probudilo. Po tom, co se pravda jednou prosadila, trvalo další staletí, než z toho byly vyvozeny důsledky, ale jednou poznána pravda nemohla být zneplatněna nebo ignorována. Podobně je možné hovořit o kolonialismu v novověku nebo o ospravedlnění války v současnosti. Sem patří i patriarchalismus. Tak jako v případě otroctví, byly i u kolonialismu a války doposud odsuzovány jako morálně zvrhlé pouze jejich utlačovatelské a nejnápadnější projevy, v rámci ‚nutných‘ opatření k udržení lidské společnosti v mezích a pořádku. Mezitím se však změnily i naše představy o přiměřené ceně, kterou nutno platit za udržení pořádku. Existuje řád, který je udržitelný jen pokud jsou všechny nepatřičné hlasy umlčovány. Existuje ale také jiný řád, ve kterém se mnohé různorodé náhledy nejprve v účtě vyslechnou, tak že nakonec vedou ke spolupráci. Náboženský feminismus vyzývá všechny lidi k obrácení, aby všichni společně, bok po boku a ruku v ruce, ve společenství rovnocenných učedníků a učednic se zasazovali o vymýcení všech forem útlaku a osvobození všech utlačených.“

Úkoly a otázky:

1. Uveďte konkrétní příklady na tři různé metody, které používá sexismus a patriarchalismus proti ženám a mužům.
2. Co by bylo možno zavést na morální, intelektuální a duchovní úrovni pro usnadnění procesu obrácení?

3. cvičení:

Lidská práva a lidské vztahy

V následujících výňatcích z „Pacem in terris“ a „Gaudium et spes“ ukážeme, jak všeobecná církev upozorňuje na lidskou důstojnost žen a na Bohem stanovená základní práva všech lidí.

Z encykliky papeže Jana XXIII. „Pacem in terris“, 1963:

„41. Na druhé straně je všeobecně známá skutečnost, že žena se podílí na veřejném životě, což se možná děje rychleji u křesťanských národů a pomaleji, avšak v celé šíři, u národů, které jsou dědici jiných tradic a taktéž jiných životních forem a mravů. Žena, která si je v současnosti stále více vědoma své lidské důstojnosti, je na hony vzdálena nechat se považovat za bezduchý předmět či pouhý nástroj; daleko více si jak v domácím životě, tak ve státě nárokuje práva a povinnosti, které odpovídají důstojnosti lidské osoby.“

2. Z pastorální konstituce 2. vatikánského koncilu „Gaudium et spes“, 1965:

.....

„29. Pokud se týká různých fyzických schopností a rozličných duchovních a mravních sil, nestojí zajisté všichni lidé na stejném stupni. Avšak každá forma diskriminace v základních společenských a kulturních právech člověka, ať už kvůli pohlaví nebo rase, barvě pleti, společenskému postavení, řeči nebo náboženství, musí být překonána a odstraněna, neboť odporuje Božímu plánu. Je odsouzenihodná skutečnost, že platnost těchto základních práv člověka stále ještě není všude zajištěna; například když je ženě upírána svobodná volba manžela a životního postavení nebo stejný přístup ke vzdělání a kultuře, jaký mají zaručeni muži.“

Úkoly:

1. Vyhledejte tři společenské, vědecké, hospodářské a náboženské trendy, které v církevní nebo společenské oblasti církev povzbudily k tomu, aby vystoupila proti sexismu.
2. Identifikujte naproti tomu tři procesy, které sloužily k tomu, aby církev se této cesty zdržela.
3. Vyměňte si s druhými získané poznatky.

Použití

E

1. použití:

Úlohy:

1. Vezměte si k ruce vaše pravidla a konstituce a přezkoumejte je s hlediska sexistických výrazů a sexistického chování. Jaké zkušenosti jste již udělali?
2. Jak dalece se již ve vaší oblasti daří spolupráce mezi mužskými a ženskými společenstvími na poli duchovním, prorockém a společenském (= lidská práva atd.)?

2. použití:

Strategie zacházení se sexismem v církvi

Ukazuje se, že historická a kulturní hlediska jsou pro církev břemenem v zaujímání jiného postoje vůči ženám. Existuje mnoho úsilí proti každé snaze vyrovnat se se

sexismem. Přesto je dost důvodů předpokládat, že úsilí o potlačení sexismu v církvi bude pokračovat. Je třeba nastolit otázky spravedlnosti a bliženské lásky. Křesťanky a křesťané všech kontinentů budou i nadále ve víře a v pravdě postupovat proti sexismu, přestože se mohou lišit ve volbě prostředků. Poté, kdy společenství křesťanů nalezlo odpovědi na otázku „proč“, hledá nyní způsoby „jak“. Sr. Carolyn Osieková RSCJ nám ukazuje pět možných cest:

Zůstat na okraji

Tato strategie obsahuje volbu zůstat v církvi, ale na jejím okraji. Zástupkyně této cesty se rozhodují neopustit církev, i když nejsou přesvědčeny o tom, že by se mohla nebo chtěla změnit. Spíše kladou instituci církve na oči její prohřešky a pochybení a své vlastní zkušenosti bolesti, utrpení a odcizení. Tato strategie vede obvykle k úplnému odmítnutí církve nebo k volbě jiného postupu.

Zůstat loajální

Zástupkyně tohoto zaměření zůstávají věrné tradici. Jejich loajalita je prostředkem jejich účasti v církvi a je cestou k zachování jejich pocitu sounáležitosti s církvi. „Loajalistky“ uznávají zásadní dobro a svatost křesťanské tradice jako zjevení a dar Boží. Jsou toho názoru, že sexismus je výtvar lidí, kteří jsou nedokonalí, nespravedliví a orientovaní na moc. Strategie lojalistek spočívá ve výzvě k obrácení. Zdůrazňují potřebu skutečného lidství a poukazují na to, že Boží vůle ve vztahu k lidstvu je možné uskutečnit obrácením. Loajalistky zdůrazňují moment osobního hříchu a osobní viny. Jen vzácně berou do úvahy působení kulturně-historických vlivů, společensko-ekonomických skutečností a zla, které mohou být součástí systému.

Symbolické myšlení

Zástupkyně tohoto směru zdůrazňují symbolickou funkci ženskosti v křesťanské tradici a ve světě náboženských představ vůbec. Podtrhují hodnotu vlastností, které se často kladou do spojitosti s ženskostí (např. intuice, schopnost soucítění, vzájemnost, citovost). Věří, že setrvání na těchto hodnotách dovolí řešit konflikty v jiných rovinách. Usilují o překonání sexismu tím, že se pokoušejí překonat historické a společenské problémy. Provádějí to tak, že svou tvůrčí sílu pozdvihují do oblasti symbolů, v níž je ženskost zcela odlišná od mužskosti a je vůči ní nadřazená. Symbolistkám obecně nejde o otázku spravedlnosti či rovnosti. Téměř se nesoustředí na vyřešení konkrétních otázek a problémů. Se sexismem zacházejí spíše tak, že se snaží druhé motivovat k tvořivosti a k nápadům tím, že společenství křesťanů vybízí ke snění a doufání.

Kritika dějin

Revizionistky se soustředí na historické a kulturní příčiny patriarchalismu, androcentrismu a misogynie v církvi a společnosti. Věří, že existuje dostatečný důvod ke zpochybnění názoru, který hlásají muži a který zkresluje, zakrývá a ignoruje dějiny žen. Revizionistky vycházejí z toho, že pozměněný a věrohodný pohled na dějiny přinese i změnu chování. Věří, že institucionální odborníci zaujmou lepší postoj, jestliže bude dosaženo dokonalejšího a reprezentativnějšího porozumění dějinám a kultuře. Velký vliv přikládají revizionistky teologii zjevení a způsobu, jakým Bůh působí v dějinách.

Sloužit osvobození

Zástupkyně tohoto zaměření čerpají svou energii a inspiraci z náboženského přesvědčení, že jako křesťanky jsou povolány k tomu, aby se zasazovaly o lidi zbavené práv a vytlačované na okraj společnosti, o chudé a bezmocné, o slabé a zranitelné. Věří, že Boží vláda má konkrétní dějinný rozměr, nikoliv pouze rozměr nadčasový. Proto se zcela věnují práci pro spravedlnost, aby takto zajistily plnou rovnost a důstojnost každého člověka, nezávisle na rase, třídě nebo pohlaví. Osvoboditelky neváhají postavit se na stranu chudých, neboť věří, že Bůh činí totéž. Takto se ve svém úsilí o vyrovnání se sexismem v církvi přednostně zasazují o ženy, které v důsledku institucionálních struktur jsou nejen utlačovány, ale i zatlačovány na okraj společnosti. Strategie těchto žen je často úzce spjata s politickými modely a ony samotné jsou spojovány s určitými politickými směry v širší společnosti.

Při posuzování uvedených způsobů zacházení se sexismem v církvi si však vždy musíme být vědomi, že takový rozbor zobrazuje mnohvrstevnost skutečnosti pouze omezeně: Každá z nás se v různých dobách přikloní tu k té, tu k oné skupině.

Otázky:

1. Jaké pocity a postoje mají ženy ve vašem okolí?
2. Jaký postoj zaujímáte vy?
3. Mluvte o tom společně ve skupině.

3. použití:

„Ať vejde – přiveďte ji - pro Jakuba neplatí zákon, který platí pro všechny ženy“ (3. Cel 37).

Otázky:

1. Jak chápete výraz ‚bratr Jakuba‘, který František běžně používá?
2. Jaké zásadní důsledky vyvozujete z této věty?
3. Jaké je vzájemné chování mezi sestrami a bratry ve vašem okolí?

4. použití:

Přemýšlejte o následujících ‚františkánských pohledech‘.

1. Z interfrantiškánského poselství z Mattli, 1982:
.....

„2. Za ženu – proti diskriminaci

Jsme zděšeni situací ženy v rozvojových zemích. Mezi chudými patří k nejchudším. Často je ponižována, právě proto, že je žena, že je chudá a že patří k jiné rase. Jako žena je zneužívána jako věc nebo zboží, často je pohlavně vykořisťována (sexuální turismus, prostituce, nový druh otroctví v zábavných centrech především prvního světa). Je zneužívána jako laciná pracovní síla a vylučována ze vzdělání.

Jako františkáni, kteří jasně vidíme diskriminaci ženy, si připomínáme skutečnost, že František objevil ve stvoření ženský prvek a velice si jej cenil. Obzvláštní lásku a úctu věnoval Matce Boží, která světu darovala Krista. Rád chápal sama sebe jako matku, která život přijímá a chrání (srov. 2. Cel 16). Také mezilidské vztahy se snažil vidět pod zorným úhlem mateřskosti. V rámci jeho větší lásky k Bohu rozkvetlo pravé přátelství s Klárou z Assisi a Jakubou a přivedlo takto obě pohlaví do harmonické jednoty.

Jako bratři a sestry ve františkánské rodině proto věříme, že se v rámci zasazování pro chudé musíme též zasazovat za utlačovanou ženu. Jsme přesvědčeni, že pouze ve vzájemném brání a dávání můžeme nalézt své františkánské poslání. Obzvláště sestry naší františkánské rodiny mohou svoji solidaritu potvrdit svým činorodým nasazením proti diskriminaci ženy. Tak se stanou znamením osvobozujícího postoje Františka uprostřed různých kultur. Jeho příklad nás též povzbuzuje k tomu, abychom se zasazovali za to, aby žena mohla zaujmout odpovídající místo v církevních a společenských rozhodovacích procesech.“

2. Z Druhého životopisu od Celana, kapitola LXXVIII:

„Že se bratři mají vystříhat důvěrností se ženami, a jak s nimi František mluvil.

112. Otec bratřím nařídil, aby se jako med sladkého jedu – totiž důvěrností se ženami - vystříhali, protože svádí i svaté muže na scestí. Obával se, že se takovým stykem slabý brzy podlomí a silný duchovně zeslábne. Říkal: „Stýkat se s nimi a nepodlehnout jejich vlivu je stejně snadné, jako kráčet ohněm a nespálit si nohy.“ Aby však mluvil skrze skutky, choval se vzorně. Když mu při rozhovoru byla nepříjemná jejich nemístná povídavost, ustal v hovoru, sklopil oči a mlčel. Někdy však pozvedal oči k nebi, jakoby odtamtud očekával odpověď na jejich nadbytečné povídání. Ty z žen, které svatou oddaností připravily ve své duši přibyték Moudrosti, poučoval líbeznými, ale krátkými slovy. Když mluvil se ženou, říkal to, co bylo třeba, nahlas, aby to mohli všichni slyšet. Jednomu spolubratrovi řekl: „Nejmilejší bratře, přiznám se ti po pravdě, nepoznal bych tvář žádné ženy, s nimiž jsem mluvil, kromě dvou.“

Dávám ti za pravdu, Otče; nikdo se nestane svatým díváním se na ženy – nepřináší to užitek, spíš ztrátu, nejméně času. A bývá to obtížnou překážkou těm, kdo chtějí stoupat strmou cestou, aby došli patření na milostiplnou Tvář.“

Otázky:

1. Jaký postoj poskytují tyto texty?
2. Zastáváte tato stanoviska ve vašem společenství?

5. použití:

Na dobrý konec humorná úvaha:

.....

Apoštolský List ke kněžskému svěcení, vyhrazenému pouze pro ženy:

Milé sestry!

S velikým neklidem sledujeme rostoucí požadavky, aby byli i muži svěceni na kněze. To však nelze sloučit s Božím zjevením a s řádem stvoření. Proto bych chtěl svým listem ještě jednou a definitivně říci, proč muž nemůže být knězem.

Muž sice má svoji důstojnost jako manžel a otec rodiny. Svou podstatou však není schopen kněžství věrohodně zastávat. Kněžský úřad je otevřen pouze ženám. To je možné tu a tam zdůvodnit.

1. Teologii úřadu

Úřad v katolické církvi zjevuje, že církev spočívá na Božím zaslíbení. Církev nevznikla sama od sebe, ale Bůh povolal společenství věřících svým zjevením v Ježíši Kristu. Protože úřad zviditelňuje návaznost na Boha, mohou být nositelky úřadu pouze ženského rodu. Neboť počátky církve Bůh zakotvil v ženách.

Bůh zvolil ženu, Marii, aby přivedl svého Syna na svět. Skrze plod Matky Boží se mohlo Slovo státi tělem (Jan 1,14; Lk 1,26-38). V této životadárné události, kterou podle Boží stvořitelské vůle mohou dokonat jen ženy, leží nadčasový, vlastní počátek církve.

Eklesiogeneze (zrození církve, ustavení církve) je proto vyhrazeno pouze ženám. Jen ony mohou svou vlastní podstatou věrohodně vyjevit, že církev je „matka“ a má otevřený klín pro Boží životodárné působení. Nejdůležitějším úkolem církevního úřadu však je pokračovat ve zrození církve trvalým rozením nových dcer (a synů) Božích, které jím budou v lůně Matky církve plozeni.

Protože však muži, nezávisle na společensko-kulturních podmínkách, nikdy nemohou rodit děti, nesmějí být nikdy připuštěni k úřadu, neboť by se tím ztratila symbolika úřadu. Je nemyslitelné, že by muž ze své podstaty dokázal symbolizovat mateřskost církve. Podstata muže, nasměrovaná na aktivitu, prosazování moci a síly by nebyla nikdy slučitelná s niterným tajemstvím úřadu, ale naopak by samotné důležité jednání Boží zatemňovala a přiváděla muže do postavení, kde by mohli hrát „bohorovné“ role. Muži – apoštolé se přou o to, který z nich je největší (Mk 9,34 n.) a chtějí mít moc v království Božím (Mk 10,37); Petr používá svůj meč, aby zasáhl do dění (Jan 18,10); odmítnutí Ježíše chtějí apoštolé potrestat ohněm z nebe (Lk 9,54) a chtěli by jiným bránit, aby dělali dobro, jen proto, že k nim nepatří (Mk 9,38). Podstata pastýřského úřadu je však v Písmu vyjádřena příkladem ženy a charakteristickými ženskými znaky (viz např. Lk 15,8nn.).

2. Biblickými svědectvími

Pán pověřil nejprve ženy, aby oznámili radostné poselství. Ženy u hrobu, mezi nimi vynikající naše sestra Maria Magdalská jako „apoštolka apoštolů“, jsou prvními svědkyněmi Vzkříšení. Ježíš se zjevil nejprve ženám jako Vzkříšený. Zatímco muži ještě pochybují (Lk 24,11 a.j.), ženy již uctívají Vzkříšeného (Jan 20,16). Dokáží ve svém duchu přijmout nepochopitelný Boží rozměr, který mužům ještě zůstává skryt

anebo na který potřebují pádné důkazy (jako např. Tomáš - Jan 20,24-29). V tomto prvenství žen v setkání se Zmrtvýchvstalým a v Ježíšově pověření žen oznámit to mužům spočívá jednoznačná přednost, pokud se týče církevního úřadu.

Byly to opět ženy, které jako první poznaly Ježíše jako Krista, t.j. „Mesiáše“, „Pomazaného“. Byla to Marta z Betanie, sestra Lazara, která mu to vyznává přímo (Jan 11,27). Je to žena, která Ježíšovo mesiášství zveřejní a ohlásí, když Ježíše podle starého židovského zvyku pomazala (Mk 14,3-9). Sám Ježíš této ženě slibuje, že za to bude po všechny časy připomínána. Ženy jsou tedy podle svědectví Písma první a vlastní hlasatelky Krista.

3. Zprostředkovatelskou funkcí kněžky

Úloha kněžky spočívá v její funkci zprostředkovatelky. Pouze žena, která biologicky a vírou následuje Marii a ženy u hrobu, může zprostředkovávat mezi božskou a světskou oblastí.

Z biologických a duchovních důvodů nedokáže muž vytvořit něco božského, jak můžeme jednoznačně vyvodit z Mariina mateřství. Neboť jinak by Bůh mohl zvolit ke vstupu do světa též způsob prostřednictvím muže; neboť pro něho není nic nemožné (Lk 1,37). To by dokonce více odpovídalo tehdejšímu obrazu světa, kde měli muži přednost. Když však Bůh zvolil ženu, aby se „vevtělil“ do světa, dal církvi po všechny časy trvalý vzor. Tím je církev vázána!

4. Podstata svátostí

Zdroj církevního života, zkušenost Boží milosti, je věřícím darována ve svátostech. Svátosti nejsou pouze vnějšími znameními ale mají také vnitřní spásonosné působení. Proto musí být zprostředkovatelkou svátostí žena. Vždyť ženské tělo je vnějším znamením připravenosti vnitřního přijetí života. Pouze žena může být „pohárem ducha“ a „Boží archou“, jak zpíváme ve starých mariánských písních. Tak jako Marie skrze plod svého těla přinesla božské, přináší kněžka božské plodem svého ducha.

5. Obětní povahou mše

Jak nám Písmo Svaté nepochybně dochovalo, Ježíše až pod kříž následovaly ženy (Mk 15,40). Muži však, až na Jana, utekli. Nebyli schopni unést utrpení. Již dříve vždy znovu odmítali akceptovat Ježíšovu cestu utrpení jako důsledek jeho života. Petr si pro to dokonce vysloužil Ježíšovo ostré odmítnutí, aby mu zmizel z očí; neboť: je satanem a nemá na mysli to, co chce Bůh, ale to, co by chtěli lidé (Mk 8,32n.). A o dalších se říká: Neporozuměli smyslu Ježíšových slov (Mk 9,32).

Jak mají potom muži, kteří Ježíše dokonce zapřeli a nestáli pod křížem, být schopni sloužit mešní oběť, tedy zpřítomnění oběti kříže?

Z toho všeho plyne, že kněžská služba je svou podstatou vymezena ženám. To platí v souladu s Boží vůlí po všechny věky. A prosím především muže, aby se toho drželi. Dnešní muž, se svým funkcionalistickým myšlením, bude skoro mít potíže toto poučení vnitřně pochopit. Avšak církev je ve všem tajemstvím. Přijmout toto ve víře jako pravdu je pro muže vskutku křesťanský úkol. Pravda přináší zklamání. Tato zklamání však přinášejí pravdu na světlo. A pouze pravda může osvobodit (Jan 8,32).

Jana Pavla III.

(Srov. *Apoštolský list papeže Jana Pavla II. o kněžském svěcení pouze pro muže*, 1994).

Úloha:

Pohovořte o tom, jak snadno lze teologicky zdůvodnit kněžství ženy jako něco normálního, při současném vyloučení mužů z tohoto úřadu.

Literatura

F

- Beauvoir, S. de,**
Das andere Geschlecht (Hamburg 1951).
- Boff, L.,**
Das mütterliche Antlitz Gottes (Düsseldorf 1985).
- Brittan, A./Maynard, M.,**
Sexism, Racism and Oppression (New York 1984).
- Bührig, M.,**
Die unsichtbare Frau und der Gott der Väter (Stuttgart 1987).
- Cady, S. (aj.),**
Sophia: The Future of Feminist Spirituality (San Francisco 1986).
- Carr, A.,**
Feminist Views of Christology: Theological Review No. 2, Chicago Studies, Vol. 35 (August 1996).
- Daly, M.,**
Kirche, Frau und Sexus (Olten 1970).
- Gilligan, C.,**
Die andere Stimme (München/Zürich 1984).
- Gössmann, E.,**
Die streitbaren Schwestern. Was will die feministische Theologie? (Freiburg 1981).
- Gutting, E.,**
Offensive gegen den Patriarchalismus (Freiburg 3, 1989).
- Halkes, C.,**
Gott hat nicht nur starke Söhne (Gütersloh 5, 1987).

Heine, S.,

* **Wiederbelebung der Göttinnen. Zur systematischen Kritik einer feministischen Theologie** (Göttingen 1987).

* **Frauen der frühen Christenheit. Zur historischen Kritik einer feministischen Theologie** (Göttingen 2, 1987).

Jordan, P.,

Die Töchter Gottes: zum Thema Frau und Kirche (Frankfurt 1973).

Lissner, A./Süßmuth, R./Walter, K.,

Frauenlexikon (Freiburg 2, 1989).

Missionszentrale de Franziskaner (vyd.)

Z řady **Berichte – Dokumente – Kommentare:**

* **Sešit 56: 800 Jahre Klara. Die weibliche Wurzel der Franziskanischen Familie** (Bonn 1994).

* **Sešit 59: Die Suche nach Ganzheit. Die feminine Dimension des franziskanisch-missionarischen Charismas** (Bonn 1995).

Moltmann-Wendel, E./Moltmann, J.,

* **Humanity in God** (1983).

* **Freiheit, Gleichheit, Schwesterlichkeit** (München 4, 1984).

* **Frauenbefreiung** (München 4, 1986).

Oduyoye, M.,

Hearing and Knowing: Theological Reflections on Christianity in Africa (Maryknoll 1986).

Osiek, C.,

Beyond Anger: On Being Feminist in the Church (Mahwah, N.J., 1986) 45-49.

Polk, B.,

Male Power and the Women's Movement. Women: A Feminist Perspective: J. Freeman (vyd.), (Palo Alto, C.A., 1975).

Pro Mundi Vita,

* **(56) Women, The Women's Movement and the Future of the Church** (Brusel 1975).

* **Situation of Women in the Catholic Church; Development since International Women's Year** (Brusel 1980).

Radford Ruether, R.,

* (vyd.) **Religion and Sexism: Images of Women in the Jewish and the Christian Tradition** (New York 1974).

* **To Change the World: Christology and Cultural Criticism** (New York 1975).

* **Sexismus und die Rede von Gott. Schritte zu einer anderen Theologie** (Gutersloh 1985).

Raurell, F.,

- * Lineamenti di Antropologia Biblica (Casale Monferrato 1986).
- * Der Mythos vom männlichen Gott (Freiburg 1989).

Rotzetter, A.,

Franz von Assisi. Erinnerung und Leidenschaft (Freiburg 1989).

Russell, L.,

Human Liberation in a Feminist Perspective – A Theology (Philadelphia 1974).

Schüngel-Straumann, H.,

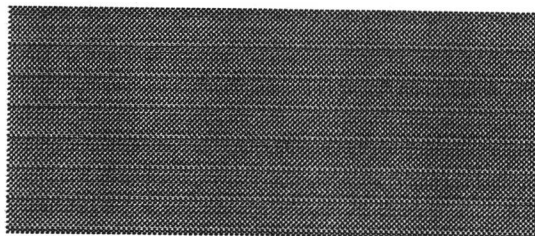
Die Frau am Anfang. Eva und die Folgen (Freiburg 1989).

Schüssler-Fiorenza, E.,

- * Zu ihrem Gedächtnis. Eine feministisch-theologische Rekonstruktion der christlichen Ursprünge (München/Mainz 1988).
- * Brot statt Steine (Fribourg 1988).
- * Jesus – Miriams Kind, Sophias Prophet. Kritische Anfragen feministischer Theologie (Gütersloh 1997).

Strahm, D.,

- * Vom Rand in die Mitte (Luzern 1996).
- * Aufbruch zu neuen Räumen (Fribourg 1987).

„Já tedy žádná žena nejsem?“

.....
 „Tam naproti muž říká:
 Ženě
 je třeba pomáhat do kočáru
 držet ji nad hrobem
 a ona má všude dostat nejlepší místo.

Mně ještě nikdo do kočáru nepomáhal
 nebo přes kaluž
 ani mi nedal nejlepší místo ...

Já tedy žádná žena nejsem?
 Podívej se na mně!
 Podívej se na moji ruku!
 Orala jsem a sela
 a sklízela do stodoly,
 a žádný muž nebyl rychlejší než já ...

Nejsem tedy žádná žena?
 Mohla bych dělat tolik
 a tolik pracovat jako muž,
 kdybych se jím mohla stát
 a také bych nosila bič.

Nejsem tedy žádná žena?
 Porodila jsem 13 dětí
 a viděla jsem, jak rychle byly
 všechny prodány do otroctví.
 a když jsem křičela svoji bolest matky
 nikdo mne neslyšel,
 kromě Ježíše ...

Já tedy žádná žena nejsem?
 Tam ten malý černý muž řekl:
 Ženy nemohou mít stejná práva
 jako muži,
 protože Kristus nebyl žádná žena.

Odkud tedy Kristus přišel?
 Z Boha nebo ze ženy?
 Muži s tím neměli nic co dělat!
 Když první žena,
 kterou Bůh stvořil,
 byla dost silná,
 aby sama postavila celý svět na hlavu,
 měly by všechny ženy dohromady
 být přece také dostatečně schopné
 aby ho opět postavily na nohy.“

Projev černé Američanky a bývalé otrokyně Sojourner Truth na jedné převážně evropsko-americké konferenci o právech žen, v roce 1852.